

Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Nummer Toegang: 3.03.08.224

Inventaris van het archief van de Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, 1574-1811 (1813)

Versie: 29-10-2020

H. Spijkerman

Nationaal Archief, Den Haag 1989

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief.....	5
Aanwijzingen voor de gebruiker.....	6
Openbaarheidsbeperkingen.....	6
Beperkingen aan het gebruik.....	6
Materiële beperkingen.....	6
Aanvraaginstructie.....	6
Citeerinstructie.....	6
Archiefvorming.....	7
Geschiedenis van de archiefvormer.....	7
Algemene geschiedenis van de baljuwschappen.....	7
Organisatie.....	8
De baljuw.....	8
Welgeboren mannen.....	10
Secretaris en klerken.....	11
Zetels der gerechten.....	11
Taken.....	11
Rechtspraak.....	11
Bestuur.....	12
Belastingzaken.....	13
Rooms-katholieke godsdienstzaken.....	13
De Weeskamer van Rijnland.....	14
Globaal overzicht van de dorpen, behorend tot het baljuwschap Zuid-Holland, aan het einde van de achttiende eeuw.....	14
Kaartje van de baljuwschappen aan het einde van de achttiende eeuw.....	16
Baljuws van Zuid-Holland, 1574-1811.....	16
Geschiedenis van het archiefbeheer.....	17
Algemeen.....	17
Rijnland.....	18
Delfland.....	19
Schieland.....	19
Zuid-Holland.....	20
De verwerving van het archief.....	20
Inhoud en structuur van het archief.....	21
Verantwoording van de bewerking.....	21
Algemeen.....	21
Rijnland.....	21
Schieland.....	22
Zuid-Holland.....	22
Ordening van het archief.....	23
Algemeen.....	23
Rijnland.....	23
Schieland.....	23
Zuid-Holland.....	24
Verwant materiaal.....	25
Beschikbaarheid van kopieën.....	25
Afgescheiden archiefmateriaal.....	25
Verwante archieven.....	25
Overzicht van geraadpleegde bronnen.....	25
Beschrijving van de series en archiefbestanddelen.....	29
A Archief van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland, 1574-1811 (1813).....	29
A.1 Algemeen.....	29

A.1.1 notulen.....	29
A.1.2 missiven.....	29
A.1.3 rekesten.....	29
A.2 Bijzonder.....	30
A.2.1 Organisatie.....	30
A.2.1.1 Inrichting der werkzaamheden.....	30
A.2.1.2 Competentie.....	32
A.2.1.3 Functionarissen.....	32
A.2.1.3.1 Algemeen.....	32
A.2.1.3.2 Bijzonder.....	33
A.2.1.3.2.1 baljuw.....	33
A.2.1.3.2.2 mansmannen.....	33
A.2.1.3.2.3 secretaris.....	34
A.2.1.3.2.4 deurwaarders.....	34
A.2.1.3.2.5 scherprechter.....	34
A.2.1.4 Financiële verantwoording.....	34
A.2.1.5 Administratieve verantwoording.....	35
A.2.2 Taken.....	35
A.2.2.1 Rechtspraak.....	35
A.2.2.1.1 Criminele zaken en boetstraffelijke zaken.....	35
A.2.2.1.1.1 Criminele zaken.....	35
A.2.2.1.1.1.1 vooronderzoek.....	35
A.2.2.1.1.1.2 procedure.....	36
A.2.2.1.1.1.3 tenuitvoerlegging.....	37
A.2.2.1.1.2 boetstraffelijke zaken.....	38
A.2.2.1.2 Civiele zaken.....	39
A.2.2.1.2.1 contentieuze zaken.....	39
A.2.2.1.2.1.1 rolzaken.....	39
A.2.2.1.2.1.1.1 procedure.....	39
A.2.2.1.2.1.1.2 financiële afwikkeling.....	41
A.2.2.1.2.1.2 Commissoriale en communicatoire procedure.....	42
A.2.2.1.2.2 voluntaire zaken.....	42
A.2.2.2 Bestuur.....	42
A.2.2.2.1 Regelgeving.....	42
A.2.2.2.2 Openbare orde.....	42
A.2.2.2.3 Advisering inzake het verlenen van amnestie, gratie en strafvermindering.....	43
A.2.2.2.4 Verhouding tot hoger gezag.....	45
A.2.2.2.5 Fiscale zaken.....	45
A.3 Stukken waarvan het verband met het archief niet duidelijk is.....	45
B Archief van de baljuw van Zuid-Holland, 1720-1807.....	47
B.1 Belastingzaken.....	47
B.1.1 Rechtsvordering in zaken betreffende de gemene landsmiddelen.....	47
B.1.2 Inning van en toezicht op de collaterale successie.....	47
B.2 Toezicht op rooms-katholieke godsdienstzaken.....	47
Bijlagen.....	51
Concordans.....	51
Verklaring van enkele in de inventarissen voorkomende juridische termen.....	55

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:

Rechterlijke Archieven in Zuid-Holland: Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland

Periodisering:

archiefvorming: 1574-1811

oudste stuk - jongste stuk: 1574-1813

Archiefbloknummer:

355

Omvang:

249 inventarisnummer(s)37,60 meter

Taal van het archiefmateriaal:

Het merendeel der stukken is in het Nederlands

Soort archiefmateriaal:

Het gehele archief is verfilmd.

Archiefdienst:

Nationaal Archief

Locatie:

Den Haag

Archiefvormers:

Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, , 1574-1811 (1813)

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Samen met het college van welgeboren mannen vormde de baljuw een gerecht of Hoge Vierschaar. Zij waren competent tot het doen van uitspraken in zowel halszaken - waarop lijf- of doodstraffen waren gesteld - als boetstraffelijke zaken. In civiele zaken trad de Hoge Vierschaar op als college van hoger beroep. Ook had de baljuw - al dan niet samen met welgeboren mannen - taken op bestuurlijk gebied, zoals het handhaven van de openbare orde, het maken van keuren, de belastinginning en (rooms-katholieke) godsdienstzaken. Hett archief is gevormd door baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland en door de baljuw. Het is onderverdeeld in een algemeen deel, met notulen, missiven, rekesten, en een bijzonder deel, waarin ondermeer zijn ondergebracht stukken betreffende (voor)onderzoeken, procedures en tenuitvoerleggingen in criminele zaken, papieren betreffende boetstraffelijke zaken, processtukken en financiële afwikkelingen in civiele zaken (contentieuze en voluntaire zaken). Verder zijn er documenten op het gebied van regelgeving, openbare orde, belasting- en religieuze zaken en enige losse stukken.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN

Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK

Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN

Het archief kent beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE

Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. [Creëer een account of log in.](#)
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op 'Reserveer' en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:

Nationaal Archief, Den Haag, Rechterlijke Archieven in Zuid-Holland: Baljuw en Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, nummer toegang 3.03.08.224, inventarisnummer ...

VERKORT:

NL-HaNA, Baljuw en Vierschaar ZH, 3.03.08.224, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN DE BALJUWSCHAPPEN

Tot de bevoegdheden van de graven van Holland behoorde van oudsher de uitoefening van rechtspraak en bestuur. Naargelang het landsheerlijk territorium van de graven zich uitbreidde en de bevolking in aantal toenam, waren de graven steeds minder in staat hun bevoegdheden alleen uit te oefenen en ontstond de behoefte aan decentralisatie. Dit leidde in de loop van de dertiende eeuw tot de instelling van een aantal districten, baljuwschappen genaamd, met aan het hoofd een 'ambtenaar', de baljuw, die namens de graaf rechtspraak en bestuur uitoefende.¹

In 1252 vinden we de eerste vermelding van een baljuw, van wie het ambtsgebied zich over heel Holland (*ballivus tocius Hollandiae*) uitstreekte; iets eerder was er een soortgelijke baljuw voor Zeeland. Reeds in 1252 had de baljuw voor Holland een onderbaljuw voor Zuid-Holland onder zich. Dit gebied werd niet lang daarna een zelfstandig baljuwschap. In 1254 zien we een baljuw in Kennemerland en in 1260 een baljuw in wat toen Noord-Holland werd genoemd, welk gebied vervolgens omstreeks 1275 werd verdeeld in de baljuwschappen Rijnland, Delfland en Schieland.² De baljuwen in de laatstgenoemde baljuwschappen waren tevens dijkgraaf van de gelijknamige waterschappen. Als zodanig hadden zij de leiding van deze, met de zorg voor de waterstaat belaste organisaties.³ In Zuid-Holland daarentegen werd het dijkgraaf- (en dijkrechter)ambt niet met het baljuwsambt verenigd. Daar bestond bovendien een afzonderlijk dijkgraafschap voor de Grote Waard.

De ontwikkeling van de waterschappen Rijnland, Delfland en Schieland liep niet geheel parallel met die van de baljuwschappen. Het waterschap Rijnland bestond vermoedelijk al omstreeks 1220.⁴ Het waterschap Schieland ontstond ongeveer in dezelfde tijd als het gelijknamige baljuwschap (het waterschap wordt genoemd in 1273),⁵ terwijl het ontstaan van het waterschap Delfland wordt gelegd tussen 1290 en 1319.⁶ Bovendien vielen de grenzen van de baljuw- en waterschappen niet geheel samen. Vooral de baljuwschappen veranderden in de loop der eeuwen naar omvang en samenstelling. Zo werd het baljuwschap Rijnland teruggebracht tot ongeveer de helft van het oorspronkelijke gebied.⁷ Dit kwam met name doordat de opvolgende graven delen van hun

- 1 In het algemeen gaat men ervan uit, dat de ontwikkeling van de baljuwschappen in Holland en Zeeland onder invloed van Vlaanderen heeft gestaan, zie bijvoorbeeld H.J. Smit, *De rekeningen der graven en gravinnen uit het Henegouwse huis*, dl. 3: Inleiding (Utrecht, 1939) p. 134. Voor de veronderstelling, dat de ontwikkeling in Holland meer overeenkomst vertoont met die in Brabant zie H.M. Brokken en H. de Schepper, 'Beheer en controle van de overheidsfinanciën in de Nederlanden tot omstreeks 1600', in: P.J. Margry, E.C. van Heukelom en A.J.R.M. Linders, red., *Zes eeuwen Rekenkamer. Van 'camere van der rekeninghen' tot algemene rekenkamer* ('s-Gravenhage, 1989) pp. 15-56.
- 2 R. Fruin, *Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland tot den val der republiek*. Uitgegeven door H.T. Colenbrander ('s-Gravenhage, 1901) pp. 66-67. Zie voor nuancering van de ontstaansdata van Delfland en Schieland en voor de omvang van Delfland, Th.F.J.A. Dolk, *Geschiedenis van het hoogheemraadschap Delfland* ('s-Gravenhage, 1939) en J.F. Niermeyer, *Delft en Delfland. Hun oorsprong en vroegste geschiedenis* (Leiden, 1944). Zie tevens: J.G. Kruisheer, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299*, dl. 2: 1222-1256 (Assen/Maastricht, 1986) nrs. 841, 917 en 1019; L.Ph.C. van den Bergh, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*, 2 dln. (Amsterdam/Den-Haag, 1867-1873) dl. 2, nrs. 67 en 250; J. de Fremery, *Supplement Oorkondenboek van Holland en Zeeland* (Den-Haag, 1902) nr. 182.
- 3 Rijnland, Delfland en Schieland werden later hoogheemraadschappen genoemd. Zie voor de betekenis van deze terminologie J. Ph. de Monté VerLoren en J. E. Spruit, *Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling* (Deventer, 1982; 6e druk) p. 181, en J.V. Rijpperda Wierdsma, *Politie en Justitie, een studie over Hollandsche Staatsbouw tijdens de Republiek* (Leiden, 1937) pp. 281-283. De waterschappen hebben afzonderlijke archieven gevormd.
- 4 Zie bijvoorbeeld S.J. Fockema Andreae, *Het hoogheemraadschap van Rijnland. Zijn recht en zijn bestuur van den vroegsten tijd tot 1857* (Leiden, 1934) p. 38; Dolk, *Hoogheemraadschap Delfland*, p. 17.
- 5 S.Hzn. Muller, *Over de oudste geschiedenis van Schieland* (Amsterdam, 1914) p. 57.
- 6 Dolk, *Hoogheemraadschap Delfland*, p. 16.
- 7 Zie voor deze ontwikkeling S.J. Fockema Andreae, 'Aanteekeningen omtrent het baljuwschap Rijnland' in:

gebied als hoge heerlijkheid in leen uitgaven of verpandden, waardoor ze werden onttrokken aan de competentie van de baljuw. Ook de steden en de immuniteiten met hoge jurisdictie hadden hun eigen rechterlijke en bestuurlijke organisatie en maakten geen deel uit van een baljuwschap.⁸ In de inleiding wordt een overzicht gegeven van de ambachten die aan het einde van de achttiende eeuw deel uitmaakten van de vier baljuwschappen (zie kaartje), alsmede van de vermoedelijke omvang bij hun ontstaan.⁹

Vanaf hun ontstaan tot aan het einde van het Ancien Régime bleven organisatie en taken van de baljuwschappen niet steeds dezelfde. Tot een duidelijke laag tussen de grafelijkheid en de dorpen hebben ze zich evenwel niet kunnen ontwikkelen. De baljuwen hebben veel van hun macht moeten prijsgeven. Daarbij deden zich wel eens problemen voor. Bekend is de poging van baljuw Foy van Brouhoven en secretaris Jan van Hout (omstreeks 1580) om voor wat betreft het baljuwschap Rijnland de bevoegdheid tot het maken van keuren en het toezicht op de dorpsbesturen uit te breiden. Dit leidde al spoedig tot een conflict met het Hof van Holland, toen een door baljuw en welgeboren mannen van Rijnland uitgevaardigde keur betreffende boedelscheidingen niet aan het Hof ter approbatie werd toegezonden. De ruime interpretatie, die baljuw en welgeboren mannen hier aan hun competentie hadden gegeven, werd door het Hof van Holland niet geaccepteerd. In diezelfde tijd leidde een keur betreffende de wezen (zie verder) tot een geschil met een aantal ambachtsheren, die voor hun eigen ambacht al in deze materie hadden voorzien.¹⁰

Door de Franse Revolutie en de daarop in de Republiek gevolgde Bataafse omwenteling in 1795 maakte men hier in brede kring kennis met de door de Verlichting geïnspireerde ideeën over machtenscheiding. Voor de baljuwschappen had dit op papier wel gevolgen, maar in de praktijk bleven baljuwen en welgeboren mannen hun taken uitoefenen als voorheen, zij het dat er een gedeeltelijk nieuwe colleges werd samengesteld.¹¹ Een conceptreglement op de taken en bevoegdheden van de hoge vierscharen trad niet in werking.¹² Bij Keizerlijk Decreet van 18 oktober 1810 werden de colleges van baljuw en welgeboren mannen opgeheven. Deze maatregel trad in werking op 1 maart 1811,¹³ toen hier te lande de Franse rechterlijke organisatie werd ingevoerd. Dit leidde tot wezenlijke veranderingen. Voor wat betreft de rechtspraak werd de taak van baljuwen en hoge vierscharen overgenomen door de nieuw ingestelde rechtbanken en gerechtshoven. In bestuurlijk opzicht kwam hun taak voornamelijk aan de besturen der diverse, binnen de vroegere baljuwschappen gelegen steden en dorpen. De waterstaatstaak van de baljuwen was in 1796 reeds overgegaan op zelfstandige dijkgraven.

ORGANISATIE

DE BALJUW

De baljuw werd als vertegenwoordiger van de landsheer benoemd door de graaf of diens vertegenwoordiger (stadhouder). Na de Opstand en het 'Plakkaat van Verlatinghe'¹⁴ namen de Staten van Holland de bevoegdheden van de graaf over en benoemden zij of hun stadhouder de baljuw.¹⁵ De Staten van Holland stelden gewoonlijk een nominatie op van drie personen, waaruit

Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, XI (1932) pp. 247-251.

8 Fockema Andreae, 'Aanteekeningen', p. 242.

9 De laatste gegevens zijn van het baljuwschap Zuid-Holland niet bekend.

10 Fockema Andreae, 'Aanteekeningen', pp. 261-263.

11 Zie A.H. Martens van Sevenhoven, *De Justitieele Colleges in de steden en op het platteland, 1795-1811* (Utrecht, 1912) p. 253 e.v.

12 *Ibidem*, p. 301.

13 De transformatie en de 'uiteindelijke opheffing van de hoge vierscharen in de jaren 1795-1811 zijn uitvoerig beschreven door Martens van Sevenhoven, *Justitieele Colleges*.

14 Het besluit van de Staten-Generaal der opstandige Nederlandse gewesten, waarbij Philips II, naar aanleiding van zijn tiranniek bewind, vervallen werd verklaard van de heerschappij over die gewesten.

15 S. van Leeuwen, *Keuren ende Ordonnantiën van het Baljuwschap ende lande en Rijnland* (Leiden/Rotterdam, 1667) p. 53.

de stadhouder een keuze maakte. In de stadhouderloze tijdperken (1650-1672 en 1702-1748) benoemden de Staten van Holland zelf de baljuw. Het baljuwschap van Schieland werd in 1576 door de stad Rotterdam gekocht, hetgeen tot gevolg had dat de baljuw van Schieland voortaan door de Vroedschap van Rotterdam werd benoemd.¹⁶

Dordrecht bezat als hoofdstad van Zuid-Holland in dat district bijzondere voorrechten. Zo mocht het ambt van baljuw van Zuid-Holland alleen door inwoners van Dordrecht vervuld worden. Ook had Dordrecht het recht van voordracht in de benoeming van de Zuid-Hollandse baljuwen.¹⁷

De benoeming geschiedde in Rijnland, Delfland en Zuid-Holland voor onbepaalde tijd, in Schieland vanaf 1624 voor de tijd van vijf jaar, maar gezien de ambtsduur was hier verlenging mogelijk. Een baljuw kon overigens ook worden afgezet. Na de benoeming van de baljuwen moest door hen een eed worden afgelegd. Deze werd door de baljuwen van Rijnland, Delfland en Zuid-Holland aanvankelijk aan de landsheer afgelegd, daarna aan de Rekenkamer en vervolgens, na de opheffing van de Rekenkamer in 1728, aan de Gecommitteerde Raden van het Zuiderkwartier. Voor de baljuw van Schieland gold tot de verkoop van het baljuwschap aan Rotterdam in 1576 hetzelfde, daarna werd de eed afgelegd in handen van de Vroedschap van Rotterdam.¹⁸ De taakomschrijving was vastgelegd in een instructie.¹⁹

Wat de sociale herkomst van de baljuwen betreft is in de loop der tijden een verschuiving te constateren.²⁰ Aanvankelijk werden vooral leden van aanzienlijke adellijke geslachten tot baljuw benoemd, waarbij het baljuwsambt rouleerde binnen een betrekkelijk gering aantal families. Onder de graven uit het Henegouwse Huis (1299-1354) werden meestal lagere edelen als baljuw genomen, terwijl tegen het einde van de landsheerlijke periode ingezetenschap en gegoedheid voldoende waren om tot baljuw benoemd te kunnen worden.²¹ De oudst bekende instructie voor het baljuwschap Schieland uit 1624 noemt verder een aantal incomptabiliteiten, bijvoorbeeld dat de baljuw niet tegelijk burgemeester of schepenen van Rotterdam mocht zijn, noch lid van één van de gewestelijke colleges.

De baljuwen genoten niet alleen een vaste bezoldiging, maar zij mochten bovendien twee/derde deel van de boeten die zij inden behouden, terwijl de rest aan de grafelijkheid toekwam. Daarnaast verkregen zij inkomsten uit compositiebedragen²² en uit de opbrengsten van verbeurd verklaarde goederen. De baljuwen moesten van dit alles rekening en verantwoording afleggen aan de grafelijkheid. Een groot deel van deze rekeningen is helaas verloren gegaan.²³ Bovendien zijn in geen van de vier archieven rendantsexemplaren²⁴ bewaard gebleven. Het baljuwsambt werd

16 J.H.W. Unger, *De Regeering van Rotterdam, 1328-1892* (Rotterdam, 1892) p. XXXV.

17 In de Handvesten van Dordrecht werd in 1494 vastgelegd dat Dordrecht en het Land van Zuid-Holland 'ten eeuwige dage een onverscheiden lichaam zullen blijven', P.H. van de Wall, *Handvesten, Privilegiën, Voorregten en Costumen der stad Dordrecht*, dl. 2 (Dordrecht, 1790) p. 744.

18 Martens van Sevenhoven, *Justitieele Colleges*, p. 211.

19 Voor Rijnland bijvoorbeeld die uit 1582, uitgevaardigd door de Grafelijkheidsrekenkamer (Rijksarchief in Zuid-Holland, Archief van de Grafelijkheidsrekenkamer, inv.nr. 622); voor Delfland een instructie, eveneens uitgevaardigd door de Grafelijkheidsrekenkamer (Rijksarchief in Zuid-Holland, Archief van de Grafelijkheidsrekenkamer, inv.nr. 493); en voor Schieland één uit 1624, uitgevaardigd door de Vroedschap van Rotterdam, zie Unger, *Regeering Rotterdam*, p. XXXV. Voor Zuid-Holland is geen instructie gevonden.

20 Zie hierover H.M. Brokken, *Het ontstaan van de Hoekse en Kabeljauwse twisten* (Zutphen, 1982) pp. 161-165.

21 Martens van Sevenhoven, *Justitieele Colleges*, p. 216.

22 Compositie was de mogelijkheid strafvervolgning af te kopen voor een aan de baljuw te betalen bedrag.

23 Van het baljuwschap Rijnland zijn ruim twintig rekeningen uit de veertiende eeuw en twee uit het begin van de zeventiende eeuw bewaard gebleven; van Delfland en Schieland is uit de veertiende eeuw een vijftiental bewaard gebleven en van Delfland verder nog een aantal rekeningen uit de zestiende (ongeveer veertig) en uit de zeventiende eeuw (twaalf). Van Zuid-Holland zijn twee rekeningen uit de veertiende eeuw bewaard gebleven en tientallen uit de volgende eeuwen. De veertiende eeuwse rekeningen bevinden zich in het Archief van de Graven van Holland (Rijksarchief in Zuid-Holland, inv.nrs. 1861-1886, 1902-1916, 1918-1927 en 1945-1947), de overige in het Archief van de Grafelijkheidsrekenkamer (Rijksarchief in Zuid-Holland, inv.nrs. 3575-3576, 3592- 3632, 3643 en 3647-3684).

24 Degene die rekening en verantwoording aflegde werd vaak de rendant genoemd. Hij kreeg zelf een kopie van de rekening.

vanwege het aanzien en de genoemde emolumenten door velen geambieerd en vormde vaak het sluitstuk van de carrière. Voorts hadden de baljuwen allerlei nevenbetrekkingen,²⁵ hetgeen mede mogelijk was omdat zij substituten mochten aanstellen, die het ambt geheel of gedeeltelijk voor hen waarnamen.

WELGEBOREN MANNEN

De colleges van welgeboren mannen vormden samen met de baljuw het gerecht, ook wel hoge vierschaar of hof genoemd.²⁶ In de periode dat de graaf nog zelf de rechtszittingen presideerde, waren deze 'mannen' de leenmannen van de graaf. Binnen de baljuwschapsorganisatie werden de welgeboren mannen vooral gerecrueteerd uit het respectabele en overwegend meer gegoede deel van de bevolking. Toch betreft het hier niet alleen maar een rijke toplaag.²⁷ In het baljuwschap Schieland werden zij ook 'welgeboren mannen en schepenen' genoemd, in Zuid-Holland treffen we de naam 'mansmannen' (dat wil zeggen leenmannen) aan.

Hoewel de welgeboren mannen de ingezetenen vertegenwoordigden, werden zij niet door hen gekozen.²⁸ In het algemeen maakte namelijk de baljuw voor de verkiezing een nominatie van welgeboren mannen op, waaruit zij door het hogere gezag werden gekozen.²⁹ Bij hun ambtsaanvaarding moesten zij een eed afleggen aan de baljuw. Zij vervulden hun functie meestal enkele jaren en waren daarna een paar jaar vrijgesteld.

Aanvankelijk was het aantal welgeboren mannen in de baljuwschappen ongelimiteerd. In 1559 werd door Filips II een vast aantal ingesteld. De baljuw zou voortaan een aanbeveling opmaken van vijftientig welgeboren mannen, waaruit de graaf door middel van het Hof van Holland er dertien zou kiezen tot uitoefening van de civiele jurisdictie. In 1613 werd voor de criminele rechtspraak een zelfde aantal vastgelegd.³⁰

In Delfland werd de nominatie niet door de baljuw alleen, maar door baljuw en welgeboren mannen gezamenlijk opgemaakt.³¹ Nadat het baljuwschap van Schieland door Rotterdam was gekocht, werden daar voortaan zes welgeboren mannen en zes schepenen gekozen: welgeboren mannen op nominatie van de burgemeesters van Rotterdam en de baljuw, elk voor de helft, en schepenen op nominatie van de burgemeesters alleen.³² Deze nominatie werd voorgelegd aan de stadhouder of aan de Staten van Holland. In Zuid-Holland werden elf mansmannen gekozen. Bij rechtszittingen moesten hier tenminste zeven mannen aanwezig zijn.³³

25 Om een voorbeeld te noemen: in Zuid-Holland waren onder andere W. Zuylen van Nyevelt, J. Muys van Holy en P. de Roovere tevens schout van Dordrecht, zie in deze toegang onder "Baljuws van Zuid-Holland, 1574-1811".

26 De term 'hof' voor de hogere rechtscolleges zou volgens Martens van Sevenhoven verklaard kunnen worden uit het feit, dat de vierschaar vroeger gespannen werd in het versterkte huis of het hof van de graaf of de heer, Justitieele Colleges, p. 219.

27 Zie over leden van deze colleges: Rijpperda Wierdsma, Politie en Justitie, m.n. pp. 250-257, en Martens van Sevenhoven, Justitieele Colleges, pp. 214-219.

28 Rijpperda Wierdsma, Politie en Justitie, p. 253.

29 Zie voor informatie over de verkiezingen van mansmannen in het baljuwschap Zuid-Holland de inv.nrs. 49-52. Overigens moest de baljuw van Zuid-Holland jaarlijks 'opten Meydag' een nominatie van 33 'mannen' opstellen, waarvan 'twee deelen wesen sullen uytten lande van Zuyd-Hollandt geen land-poorters zijnde, en 't derdendeel uyt onse stad van Dordrecht', M. Balen Jansz., Beschrijvinge der Stad Dordrecht, dl. I (Dordrecht, 1667) p. 22.

30 Rijpperda Wierdsma, Politie en Justitie, pp. 254-255. Zie ook R. Fruin, Staatsinstellingen, pp. 124-125, en S.J. Fockema Andreae, Bijdragen tot de Nederlandsche Rechtsgeschiedenis, dl. IV (Haarlem, 1900) pp. 370-371.

31 Martens van Sevenhoven, Justitieele Colleges, p. 218.

32 Unger, Regeering Rotterdam, p. XXXVI.

33 Balen Jansz., Beschrijvinge Dordrecht, dl. I, p. 22.

SECRETARIS EN KLERKEN

De baljuw, welgeboren mannen en schepenen werden in hun werkzaamheden bijgestaan door een aantal functionarissen. De secretaris was hiervan de belangrijkste. Hij was aanwezig bij alle zittingen, zowel van het voltallige college als van commissies uit de hoge vierschaar en diende aantekening te houden van alles wat zich daar voordeed. Ter ondersteuning van de werkzaamheden van de secretaris kon de baljuw een aantal klerken in dienst nemen. Daarnaast had de baljuw verschillende boden en dienaren van justitie in dienst. Met uitzondering van de secretaris moest de baljuw al deze functionarissen zelf betalen.

ZETELS DER GERECHTEN

Hoewel Leiden, Delft, Rotterdam en Dordrecht hun eigen schout en schepenen hadden en, zoals we eerder zagen, niet onder de competentie van de baljuwen vielen, waren de vier hoge vierscharen wel in deze steden gevestigd. Zij hielden hun zittingen daar doorgaans op het stadhuis.

³⁴

TAKEN

De oorspronkelijke taak ³⁵ van de baljuwen was het als vertegenwoordiger van de graaf optreden in het hun toegewezen district. De werkzaamheden omvatten het totale terrein van de 'justitie ende politie', nu genoemd rechtspraak en bestuur (met inbegrip van wetgeving). Deze twee hoofdtaken waren niet gescheiden ³⁶ en werden aanvankelijk waarschijnlijk ook niet onderscheiden. Naarmate de tijd voortschreed ontstond met name in de steden de behoefte de verschillende taken althans gedeeltelijk door verschillende functionarissen te laten uitoefenen. Dit werd echter vooral door praktische overwegingen ingegeven, want aan een uitgekristalliseerd idee over machtscheiding was men nog niet toe. In de baljuwschappen werd deze behoefte kennelijk minder gevoeld: hier kende men geen verdeling van taken over verschillende organen.

RECHTSPRAAK

Op het terrein van de rechtspraak hadden de baljuwen en hoge vierscharen in hun ambtsgebied verschillende bevoegdheden. Allereerst kan de uitoefening van de hoge jurisdictie genoemd worden. Dit hield in dat baljuw en welgeboren mannen in strafzaken alle misdaden mochten berechten waarop lijf- of doodstraffen waren gesteld, de zogenaamde hals(straffelijke) zaken. De steden en hoge heerlijkheden binnen het gebied van de baljuwschappen hadden echter hun eigen hoge jurisdictie en waren onttrokken aan de competentie van baljuw en hoge vierscharen. ³⁷

Naast de halszaken vielen ook verschillende boetstraffelijke zaken onder de competentie van baljuw en welgeboren mannen. Boetstraffelijke zaken waren in het algemeen overtredingen, waarop een boete was gesteld. Kleine overtredingen met geringe boeten vielen onder de competentie van de plaatselijke ambachtsgerechten. Enkele zwaardere vergrijpen, zoals bijvoorbeeld overtreding van de ordonnanties op 'het vegten ende quetsen' waren aan baljuw en hoge vierschaar voorbehouden. ³⁸

³⁴ Zie pp. xviii, xxi en xxii.

³⁵ Zie vooral Martens van Sevenhoven, Justitieele Colleges, passim.

³⁶ Zoals hiervoor reeds werd aangegeven, werd een scheiding van machten, in de zin van toedeling van de verschillende overheidsfuncties aan onafhankelijke organen, in de Nederlanden pas in de Franse tijd ingevoerd.

³⁷ Deze hoge heerlijkheden, die dus zelf de halszaken in hun gebied berechtten, werden vanwege die bevoegdheid ook wel halsheerlijkheden genoemd. De galg was het teken van hun hoge rechtsmacht.

³⁸ S. van Leeuwen, Handvesten ende Privilegien van den Lande van Rijnland, met den Gevolge van dien, (Leiden/Rotterdam, 1667) p. 260; Fockema Andreae, Bijdragen, IV, p. 370, en Rijpperda Wierdsma, Politie en Justitie, p. 255.

In civiele zaken traden de hoge vierscharen vooral op als instantie in hoger beroep van uitspraken van de ambachtsgerechten. Van vonnissen gewezen door de stedelijke schepenbanken, ging men dadelijk in appèl bij het Hof van Holland. Daarnaast waren de hoge vierscharen in eerste instantie bevoegd in bepaalde civiele zaken, bijvoorbeeld bij kwesties tussen edelen en welgeboren mannen of leenmannen. Voor deze laatste zaken kon men overigens ook in eerste instantie bij het Hof van Holland terecht. Ook bestond de mogelijkheid dat partijen de lagere instantie oversloegen en bij overeenkomst meteen naar de hoge vierschaar gingen, de zogenaamde prorogatie van rechtspraak.³⁹

Naast deze zogenaamde contentieuze jurisdictie, de jurisdictie in geschillen op tegenspraak, speelde ook de volontaire jurisdictie of vrijwillige rechtspraak een rol. Hoewel op dit terrein vooral de ambachtsgerechten bevoegd waren, bijvoorbeeld voor het passeren van allerlei akten met betrekking tot onroerend goed, viel een aantal zaken onder de competentie van baljuw en hoge vierscharen. Zo hielden zij zich onder andere bezig met ondercuratelestelling en het benoemen van curators over desolate boedels. Voor dergelijke specifieke taken waren de hoge vierscharen in verschillende commissies verdeeld.

De baljuw trad bij alle genoemde zaken niet op als rechter, doch als rechtsvorderaar. In strafzaken leidde hij het vooronderzoek. Hij was verder voorzitter van het gerecht en vroeg op de zitting aan de welgeboren mannen om een vonnis te formuleren. Nadat de laatsten het vonnis hadden gewezen zorgde de baljuw dat dit ten uitvoer werd gelegd. Voor de voltrekking van doodvonnissen en lijfstraffen maakte hij gebruik van de diensten van een beul of scherprechter. Voor Rijnland, Delfland en Schieland trad doorgaans de beul van Haarlem op, die in heel Holland en Zeeland bevoegd was.⁴⁰ Enkele steden hadden echter een eigen scherprechter, zoals Dordrecht. Deze beul verrichtte zijn werkzaamheden in heel Zuid-Holland.

Door de veelheid van rechtskringen in Holland (baljuwschappen, steden, hoge en ambachtsheerlijkheden) was samenwerking in veel gevallen noodzakelijk, bijvoorbeeld bij het opsporen van verdachten en bij de controle van informatie verkregen uit verhoren.⁴¹

Het recht dat werd toegepast was het landrecht, aangevuld met de eigen keuren. De oudst overgeleverde keuren dateren uit de zestiende eeuw.⁴² Afgezien van dit geschreven recht werd er vooral naar gewoonte recht gesproken. In 1531 werd door Karel V voor de eerste keer het bevel gegeven tot officiële optekening en voorlegging ter goedkeuring van het gewoonterecht (de costumen).⁴³ Na herhaalde bevelen werd uiteindelijk in Holland een aantal gewoonterechten op schrift gesteld, bijvoorbeeld die van Dordrecht, Rotterdam, Gouda, Leiden, 's-Gravenhage, Rijnland, Delfland en Zuid-Holland. Deze zijn echter nooit officieel goedgekeurd.⁴⁴

BESTUUR

De bestuurlijke taak van baljuw en welgeboren mannen omvatte in ruime zin datgene wat nu bestuur en wetgeving wordt genoemd. Dit behelsde niet alleen het daadwerkelijk handhaven van de openbare orde en rust in het baljuwschap, maar ook het toezicht op de naleving van de ordonnanties van het hogere gezag en het zelf maken van keuren. Voorts droeg de baljuw zorg voor de levering van heervaartcontingenten⁴⁵ in tijd van oorlog.

39 Van Leeuwen, *Handvesten*, p. 260; Fockema Andreae, *Bijdragen*, dl. IV, p. 370.

40 G.J. Gonnet, *De meester van den scherp* te Haarlem (Haarlem, 1917) p. 6.

41 Zie Rijpperda Wierdsma, *Politie en Justitie*, m.n. pp. 69-73, en A.F. Zwaardemaker, 'De interjurisdictionele verhoudingen in het strafrecht van de Republiek der Verenigde Nederlanden', in: *Tijdschrift voor Strafrecht*, XLIX (1939) pp. 221-267.

42 Van Leeuwen, *Handvesten*, p. 471, en de *Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Delfland*, inv.nr. 8.

43 De Monté VerLoren, *Hoofdlijnen*, p. 199; zie ook J. Gilissen, *Historische inleiding tot het recht*, dl. II (Antwerpen, 1989) pp. 50-52.

44 J. Gilissen, 'Les phases de la codification et de l'homologation des coutumes dans les XVII provinces des Pays-Bas', in: *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, XVIII (1950) pp. 264-265.

45 Een heervaartcontingent was het verplichte aandeel aan bijeen te brengen krijgsvolk; later vaak afgekocht met

Tot de handhaving van de openbare orde behoorde een aantal facetten. Zo hadden vroedvrouwen, chirurgijns, tappers, bakkers en andere neringdoenden toestemming nodig om hun beroep te mogen uitoefenen. Zij legden ter verkrijging van een akte van admisie, een eed af in handen van de baljuw.⁴⁶ Ook werden op geregelde tijden (in Schieland jaarlijks, in Rijnland om de twee of drie jaar), alle natte en droge maten en gewichten ter controle geijkt.⁴⁷

De zorg voor een goede justitie hield tevens toezicht in op de schouten in de ambachten. Dezen moesten in handen van de baljuw de eed afleggen, voordat zij in functie konden treden.⁴⁸ Ook had de hoge vierschaar een adviserende bevoegdheid bij het verlenen van abolitie, het teniet doen van strafbare feiten en het zo nodig staken van de op grond daarvan ingestelde vervolgingen, en het verlenen van amnestie en strafvermindering.

BELASTINGZAKEN

Naast rechtspraak en bestuur had de baljuw (zonder welgeboren mannen) nog een taak op het terrein van de belastingen. Gecommitteerde Raden hadden sedert het einde van de zestiende eeuw het opperbestuur over de belastingen en hadden tot de uitoefening daarvan een aantal districten ingesteld. In deze zaken werd recht gesproken door Gecommitteerde Raden zelf of door de door hen gedelegeerde schepen-commissarissen in de steden. De Generale Ordonnanties op de verpachting van de imposten gaven hiervoor naast materiële regelingen, ook regels van procesrecht.⁴⁹ De baljuw trad daarbij als rechtsvorderaar op.⁵⁰ Omdat welgeboren mannen en schepenen hiermee geen enkele bemoeienis hadden, zijn de desbetreffende stukken opgenomen in het archief van de baljuw. Daarin treffen we ook stukken aan betreffende de inning van de collaterale successie.

ROOMS-KATHOLIEKE GODSDIENSTZAKEN

Ook bij zaken op het terrein van de rooms-katholieke godsdienst trad de baljuw alleen op en hadden de welgeboren mannen geen bevoegdheden. Deze stukken zijn eveneens in het archief van de baljuw opgenomen.

Als gevolg van de Opstand was de positie van de rooms-katholieke kerk veranderd van enig erkende tot vervolgd kerk. Ze was geen Staatskerk meer. Het proces van de overgang van de rooms-katholieke naar de gereformeerde godsdienst verliep langzaam en moeizaam en was niet overal succesvol. In het kader van deze calvinisering van de bevolking werd sedert het einde van de zestiende eeuw in de noordelijke Nederlanden door plakkaten iedere vorm van katholieke godsdienstuitoefening verboden, tenzij binnen de eng huiselijke kring. De baljuw had de taak gekregen om toe te zien op naleving van de plakkaten van de Staten van Holland inzake rooms-katholieke godsdienstzaken. Hij moest de gereformeerde religie als zijnde de enige ware religie beschermen.

Vanaf het einde van de zestiende eeuw, omstreeks 1590, verrichtten steeds meer ordegeestelijken, waaronder de Jezuiten, zielzorg. De uitoefening van de katholieke godsdienst, in de zeventiende eeuw langzamerhand feitelijk geduld, werd in de loop van de achttiende eeuw formeel aanvaard.

een som geld, waarmee huursoldaten werden betaald.

46 Zie bijvoorbeeld de Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Rijnland, inv.nrs. 26 en 149-153, en idem van Schieland, inv.nrs. 128 en 132.

47 Zie voor een opsomming van taken ook Van Leeuwen, *Handvesten*, p. 53; Martens van Sevenhoven, *Justitieele Colleges*, p. 231.

48 Van Leeuwen, *Handvesten*, p. 53, en Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Rijnland, inv.nr. 146.

49 Groot Placaet-Boeck, vervattende de placaten, ordonnantien ende edicten vande Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden ende vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, mitsgaders vande Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt, dl. III ('s-Gravenhage/Amsterdam, 1683) 808, dl. VII ('s-Gravenhage/Amsterdam, 1770) 1005 en 1011.

50 J.V. Rijpperda Wierdsma, *Politie en Justitie*, pp. 185-186 en 277-278.

De plakaten hielden niet langer onderdrukking, maar voorwaardelijke erkenning en intomende controle in. Zo regelde het Hollandse plakkaat van 21 september 1730⁵¹ dat priesters op bepaalde voorwaarden in de zielzorg konden worden toegelaten. Uit artikel 10 van dit plakkaat blijkt, dat wel toestemming verleend kon worden tot de vergroting of vernieuwing van kerken, maar niet tot de toename van het aantal godshuizen. Pas aan het einde van de achttiende eeuw, in de patriottentijd (1780-1787), was de tijd rijp voor wezenlijke veranderingen ten behoeve van de Hollandse katholieken.

DE WEESKAMER VAN RIJNLAND

Als apart archief valt dat van de weeskamer van Rijnland aan te merken, zij het dat het archief uit nog slechts één deel bestaat. De zorg voor wezen en halfwezen was in Holland van oudsher in handen van de graven geweest. Vanaf de vijftiende eeuw werd de wezenzorg doorgaans behartigd ofwel door de plaatselijke gerechten, meestal onder oppertoezicht van de graaf of diens vertegenwoordiger (baljuw of schout), ofwel door de weeskamers.⁵² Deze vooral in Holland en Zeeland optredende organen behartigden het materiële welzijn der wezen, in die zin dat de weesmeesters zorgden dat er voogden werden aangesteld en dat het beheer van de aan de wezen toekomende boedels werd geregeld. De plaatselijke schout fungeerde als voorzitter; weesmeesters werden doorgaans gekozen uit de schepenen, soms ook uit burgemeesters of andere notabelen.

De baljuwschappen Rijnland, Delfland, Schieland en Zuid-Holland kenden ieder een weeskeur, zij het dat de strekking daarvan verschilde. De weeskeuren van Schieland en Zuid-Holland waren weliswaar door baljuw en vierschaar uitgevaardigd, maar deze legden de weeszorg bij de plaatselijke schouten en gerechten; het waren keuren voor het platteland. De Delflandse weeskeur kwam tot stand door de samenwerking van enige Delflandse plaatselijke gerechten, waarbij baljuw en welgeborenen geen rol speelden.⁵³

Anders was het gesteld in Rijnland. Daar hadden baljuw en welgeborenen door middel van een weeskeur in 1586 een centrale weeskamer voor het gehele baljuwschap opgericht.⁵⁴ Een aantal ambachtsheren wendde zich daarop tot de Staten van Holland, aangezien zij voor hun heerlijkheid zelf al een regeling dienaangaande hadden getroffen. De Staten van Holland bepaalden in januari 1587 dat aan de competentie van de Rijnlandse weeskamer die ambachtsheerlijkheden waren onttrokken, waar de heer zelf in een weeskeur en weeskamer voorzien had.⁵⁵ Doordat in de daarop volgende jaren op het Rijnlandse platteland vele nieuwe weeskamers werden opgericht⁵⁶ (zodanig dat Van Leeuwen in 1667 opmerkte dat 'tselve doorgaens op alle de dorpen in 't bysonder is ingevoerd'⁵⁷) werd het werkingsgebied van de Rijnlandse weeskamer nagenoeg tot nul gereduceerd. Het van Rijnland bewaard gebleven 'weesbouck' is vermoedelijk dan ook het enige dat ooit bestaan heeft (afgezien van losse stukken, die evenwel niet zijn overgeleverd).

GBAAL OVERZICHT VAN DE DORPEN, BEHOREND TOT HET BALJUWSCHAP ZUID-HOLLAND, AAN HET EINDE VAN DE ACHTTIENDE EEUW (zie kaartje)

Alblas en Alblasserdam

de Mijl

51 Dit was het 'Placaat tegens de Roomsche Priesters, den 21 september 1730', Groot Placaet-Boeck, dl. VI ('s Graven-Hage, 1746) pp. 367-369.

52 Zie hierover J. Smit, *De Zuidhollandsche weeskamers* (Alphen aan den Rijn, 1946) pp. 1-9.

53 Smit, *Zuidhollandsche weeskamers*, pp. 31-33.

54 Smit, *Zuidhollandsche weeskamers*, p. 7.

55 Fockema Andreae, 'Aanteekeningen', pp. 262-263.

56 Smit, *Zuidhollandsche weeskamers*, pp. 7-8.

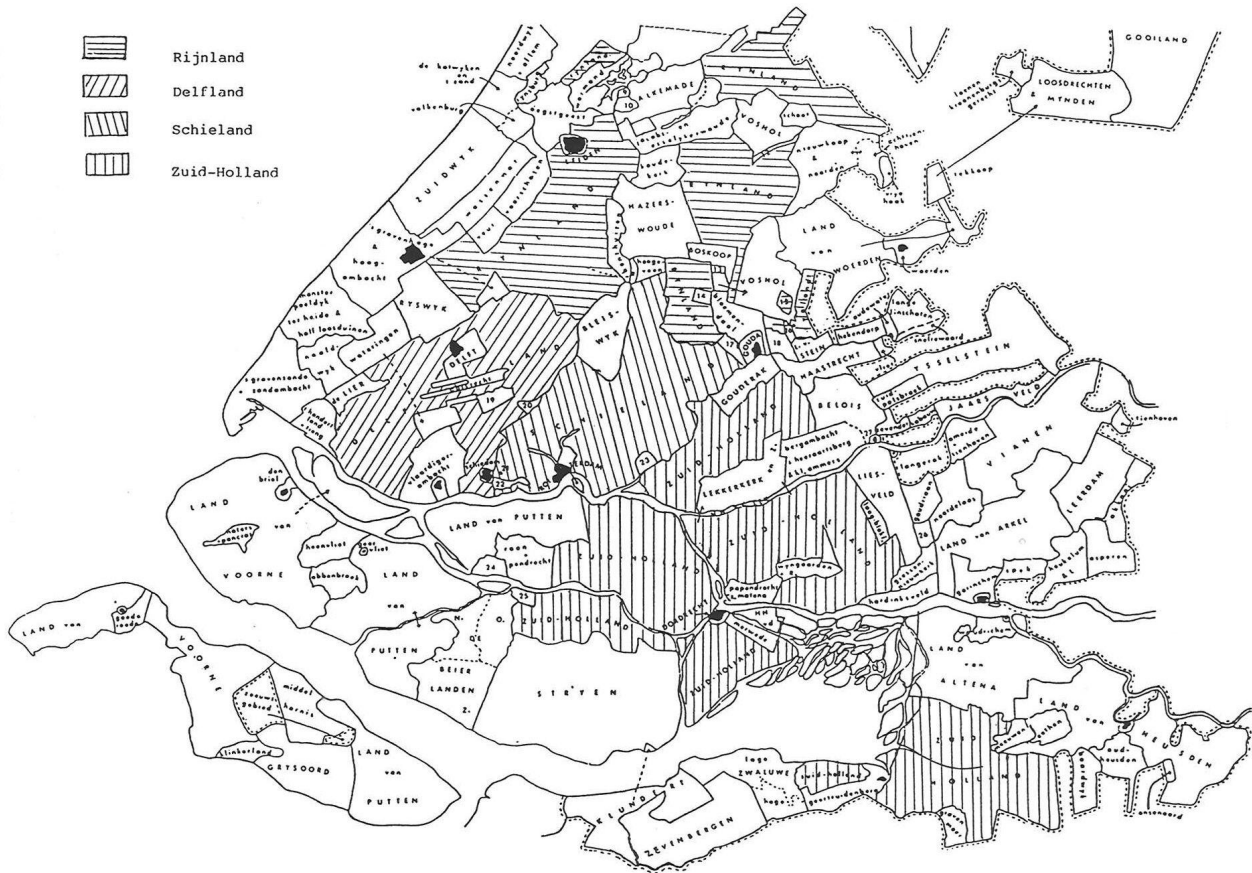
57 Van Leeuwen, *Costumen van Rijnland*, p. 372.

deel Bergambacht	Mijnsherenland van Moerkerken en Heinenoord
Berkenwoude en Achterbroek	
Bezooien en Sprang	Molenaarsgraaf
Bleskensgraaf	Naaldwijk
Brandwijk en Gijbeland	Nederveen-Kapel
Dubbeldam	Niemandsvriend
Dussen-Muilkerk en Drimmelen en Stanthazen	Nieuw Lekkerland
	Oost-Barendrecht
Dussen Munsterkerk	Oost-IJsselmonde
Giessendam	Ouderkerk
Giessen-Ouderkerk	Puttershoek
's-Gravenduin-Kapel	Raamsdonk
de Groot Lind	Ridderkerk
Groot-Waspik	Rijsoord
's-Heerarendsberg	Sliedrecht (Lokhorst)
Heerjansdam	deel Stolwijk en Stormpolder
Heer-Oudelandsambacht	Streefkerk
Hendrik-Ido-Ambacht en de Oostendam met Schildmanskinderenambacht	Strevelshoek en Sandelingenambacht
	Vrijhoeven-Kapel
Kijfhoek	Werkendam
de Kleine Lind	West-Barendrecht en Karnisse
Klein-Waspik	West-IJsselmonde
Krimpen aan de IJssel	Wieldrecht en deel Merwedepolder
Krimpen aan de Lek	
Maasdam	Zuidewijn-Kapel
Meerdervoort	Zwijndrecht

[Ontleend aan Egmond, 'Hoge jurisdicties', pp. 148-149, 154, 157-158 en 160-161, Dolk, Delfland, pp. 6 en 31-33, Fockema Andreae, 'Aantekeningen', pp. 240-251, Gosses, 'Vorming Holland', p. 295, Van Leeuwen, Handvesten, pp. 15-19 en Muller, Schieland, p. 8.]

Voor de vroege periode wordt geen opgave van dorpen gedaan. Tijdrovend en gedetailleerd onderzoek zal eerst moeten plaatsvinden alvorens een verantwoord overzicht te kunnen geven. Als gevolg van grote waterfloeden en veranderingen in het rivierenstelsel vonden in de dertiende eeuw belangrijke wijzigingen plaats in de gebieden van het baljuwschap. Zuid-Holland werd toen verdeeld in een aantal waarden of riviereilanden, namelijk de Zuid-Hollandse Waard, de Tieselenswaard (beide grotendeels verdronken en thans Biesbosch, Eiland Dordrecht en Hoeksche Waard), de Zwijndrechtse Waard, de Riederwaard, de Alblasserwaard en de Krimpenerwaard.

KAARTJE VAN DE BALJUWSCHAPPEN AAN HET EINDE VAN DE ACHTTIENDE EEUW

(Uit: Egmond, 'Hoge jurisdicties')

BALJUWS VAN ZUID-HOLLAND, 1574-1811

1574-1580	jhr. W. Zuylen van Nyevelt
1580-1583	J. Wentzen Jacobsz.
1583-1592	mr. J. Muys van Holy
1593-1620	dr. A. Muys van Holy
1620-1629	P. de Roovere
1629-1653	mr. P. de Roovere
1653-1673	M. Pompe van Slingelandt
1673-1721	P. de Roovere van Slingelandt
1673-1721	P. de Roovere van Hardinxveld
1721-1728	mr. J. Hallingh
1728-1753	mr. J.H. Hallingh
1753-1770	mr. F. van den Brandeler

1770-1784	mr. B. van den Santheuvel
1784-1793	mr. A.A. Tets van Goudriaan
1793-1795	mr. L.P. van Tets
1795-1811	mr. A. Hoyneck van Papendrecht
1797-1798	D.W. Nibbelink (ad interim)

[Ontleend aan het archief van de Grafelijkheidsrekenkamer (1305) 1446-1812 en aan de Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland 1574-1811 (1813).]

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

ALGEMEEN

De oudste bewaard gebleven stukken van de archieven dateren uit de zestiende eeuw. Dat er ouder materiaal moet zijn geweest staat wel vast (zie hierna bijvoorbeeld het archief van Rijnland), maar de archieven kregen waarschijnlijk pas een behoorlijke omvang toen schriftelijk procederen gebruikelijk werd (tweede kwart vijftiende eeuw voor het Hof van Holland, in de loop van de vijftiende en zestiende eeuw op de lagere niveaus gevolgd). Aangezien de rechtspraak de belangrijkste taak van baljuw en welgeboren mannen was, vormen deze stukken ook het belangrijkste gedeelte van de archieven. Op bestuurlijk gebied is niet alleen weinig bewaard, maar zal ook minder archief gevormd zijn. Tenslotte zij opgemerkt dat de zorg voor het archiefmateriaal in de verschillende eeuwen niet altijd even groot was.

Bij Keizerlijk Decreet van 18 oktober 1810 werden de colleges van baljuw en welgeboren mannen opgeheven.⁵⁸ Deze maatregel trad in werking op 1 maart 1811. De overdracht van de archieven werd geregeld in artikel 101 van het genoemde Decreet, alsmede in de artikelen 46-48 (Titel V, Hoofdstuk II) van het Decreet van 8 november 1810: de archieven van de baljuwschappen dienden, verzegeld en voorzien van een inventaris, te worden overgebracht naar de Rechtbanken van eerste aanleg in het desbetreffende ressort.⁵⁹ In de baljuwschappen Rijnland, Delfland en Schieland zijn deze inventarissen niet opgemaakt, of ze zijn niet overgedragen dan wel verloren gegaan, zodat we voor deze drie baljuwschappen niet kunnen nagaan, hoeveel archiefmateriaal er in 1811 resteerde.⁶⁰ Gezien de verdere lotgevallen van deze archieven mag wel verondersteld worden dat in de daarop volgende decennia nog het nodige verloren is gegaan. Voor het baljuwschap Zuid-Holland is een dergelijke inventaris gelukkig wel gemaakt. Daaruit blijkt dat van dit archief sedert 1811 het grootste deel bewaard is gebleven.⁶¹ Op voorstel van de adjunct-rijksarchivaris mr. L.Ph.C. van den Bergh werd in 1853 door de Minister van Justitie een onderzoek ingesteld naar de archieven der voormalige hoge vierscharen.⁶² Op dat moment was van de archieven van Rijnland en Schieland weinig meer over, van dat van Delfland nagenoeg niets en van dat van Zuid-Holland redelijk veel.⁶³ Van den Bergh stelde voor de oude rechterlijke archieven, behoudens die van lokaal belang, over te brengen naar het Rijksarchief. Dientengevolge moesten de archieven van Rijnland en Delfland worden overgebracht, dat van Schieland mocht in Rotterdam en dat van Zuid-Holland in Dordrecht blijven.⁶⁴ In de daarop volgende jaren kwamen Van den Bergh en ook de rijksarchivaris Bakhuizen van den Brink steeds meer tot de overtuiging, dat de oude rechterlijke archieven door het Rijk bewaard dienden te worden waar 'voor bewaring, schifting en

58 Bulletin des Lois, nr. 322.

59 Bulletin des Lois, nr. 327.

60 P.F. Hubrecht, *De onderwijswetten in Nederland en hare uitvoering*, vijfde afdeling E, wetenschap en kunst, 2 ('s-Gravenhage, 1982) p. 75.

61 *Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland*, inv.nrs. 59 en 60.

62 Hubrecht, *De onderwijswetten*, p. 174 e.v., en R. Fruin, *De gestie van dr. R.C. Bakhuizen van den Brink als archivaris des Rijks, 1854-1865*, hoofdzakelijk uit Zijne ambtelijke correspondentie toegelicht ('s-Gravenhage, 1926) p. 19 e.v.

63 *Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief*, inv.nr. 14.

64 Hubrecht, *De onderwijswetten*, p. 179.

inventarisering beter gelegenheid is dan op de griffien'.⁶⁵ Bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1879 werd uiteindelijk de overbrenging van alle rechterlijke archieven naar de rijksarchiefbewaarplaatsen geregeld.⁶⁶

RIJNLAND

Op 18 juni 1579 gaf de Rekenkamer van Holland aan Rijnland toestemming om een secretarie en archiefbewaarplaats te bouwen in het Leidse stadhuis, waar de vierschaar zitting hield.⁶⁷ De overweging daarbij luidde dat er nauwelijks archief bewaard was, omdat vorige baljuwen en klerken boeken, stukken en papieren onder zich hadden gehouden, 'alles tot groote ongerijff zoo wel van 't voorseide landt als van partijen'. In deze periode was Jan van Hout, naast secretaris der stad Leiden, ook secretaris van Rijnland. Dat hij voor het baljuwschapsarchief een zelfde uitgebreide 'registratuer' opbouwde als voor het stadsarchief lijkt, gezien wat er van het archief resteert, niet waarschijnlijk, maar een paar series registers werden wel door hem aangelegd.⁶⁸ De in 1637 aantredende secretaris Silvester van Swanenburgh schreef op de eerste delen hiervan: 'en es 't outste dat bij Silvester van Swanenburgh ten aenvang van zijn dienst als secretaris van Rhijnlant (...) bevonden es'.⁶⁹

In 1811 moest het archief van baljuw en hoge vierschaar, zoals hiervoor al aangegeven, worden overgebracht naar de Rechtbank van eerste aanleg in Leiden. Het archief bleef daardoor echter waar het was, want de rechtbank huisde in dezelfde vertrekken als vroeger de hoge vierschaar.⁷⁰ Uit het hiervoor al aangehaalde rapport over de toestand van de rechterlijke archieven in 1853, blijkt dat van het archief van Rijnland bedroevend weinig meer over was: slechts één notulenboek, zes delen crimineel dingboek en één civiel dingboek.⁷¹

Op 10 maart 1854 werd dit restant door Van den Bergh in Leiden ter griffie van de rechtbank opgehaald. De Officier van Justitie verzekerde dat er nooit een inventaris had bestaan. De nog in leven zijnde laatste secretaris verklaarde dat hetgeen ter griffie was aangetroffen, ongeveer hetzelfde was als dat wat hij onder zijn berusting had gehad. Er was in 1811 wel een inventaris gemaakt, maar de laatste baljuw, Blok, had deze onder zich gehouden.⁷²

Kennelijk was ter griffie het een en ander over het hoofd gezien, want naar aanleiding van het al genoemde KB uit 1879 werd op 22 december 1882 door de arrondissementsrechtbank van 's-Gravenhage (die door opheffing van de rechtbank te Leiden de daar berustende archieven onder zich had gekregen⁷³) de rest van het archief van het baljuwschap Rijnland overgedragen aan het Haagse Rijksarchief⁷⁴: het archief van Rijnland bleek plotseling aanzienlijk groter te zijn dan was gedacht!

Na het gereed komen van de inventarisatie van het stadsarchief van Leiden werden in 1986 nog enige bescheiden van het baljuwschapsarchief van Rijnland afgestaan aan het Rijksarchief in Zuid-Holland.⁷⁵

65 Hubrecht, De onderwijswetten, pp. 246 en 255.

66 Staatsblad, nr. 40.

67 Zie bijvoorbeeld de Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Rijnland, inv.nr. 48.

68 Zie F.C.J. Ketelaar, 'Jan van Houts "Registratuer"', in: Nederlands Archiefblad, 84 (1980) pp. 405-411.

69 Zie de Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Rijnland, inv.nrs. 76, 114 en 127.

70 S.J. Fockema Andreae, 'De nieuwe archiefbewaarplaats van het Baljuwschap Rijnland (1579-1582)', in: Nederlands Archiefblad, 39 (1931-1932) p. 118.

71 Hubrecht, De onderwijswetten, p. 177, en Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief, inv.nr. 14.

72 Hubrecht, De onderwijswetten, pp. 179-180, en Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief, inv.nr. 14.

73 Wet van 9 april 1877, Staatsblad, nr. 76.

74 Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief, inv.nr. 60.

75 Proces-verbaal van overdracht van 8 maart 1988.

DELFLAND

Over de geschiedenis van het archief van het baljuwschap Delfland is weinig bekend. Dat hiervan slechts één register uit de zestiende eeuw resteert is wellicht te wijten aan de branden op het stadhuis van Delft in 1536 en 1618.⁷⁶ Waarom er echter van de daarop volgende eeuwen zo weinig over is, is onduidelijk. Uit het in 1853 opgemaakte rapport blijkt dat de nog resterende zes registers door de Officier van de Haagse rechtbank, waarheen het archief in 1811 had moeten worden overgebracht, werden gered uit handen van de erfgenamen van de laatste baljuw.⁷⁷ Deze registers werden in 1854 overgedragen aan het Haagse Rijksarchief.⁷⁸ Van dit archief zijn verder slechts twee losse stukken teruggevonden.

SCHIELAND

Reeds in 1531 hield de hoge vierschaar van Schieland zitting op het Rotterdamse stadhuis⁷⁹ en werd vermoedelijk het archief ook ter plaatse bewaard.⁸⁰ In 1657 woedde daar een brand.⁸¹ Mogelijk beginnen daardoor de series pas in de tweede helft van de zeventiende eeuw.

Naar aanleiding van de Keizerlijke Decreten van 1810 werd het archief op 25 april 1811 wel ter beschikking gesteld van de Rechtbank van eerste aanleg te Rotterdam, maar het bleef liggen waar het op dat moment was: op het stadhuis.⁸² Pas in 1821, toen aan het Haagse Veer een nieuw gerechtsgebouw in gebruik werd genomen, verhuisde het archief van de hoge vierschaar van Schieland met het schepenbanksarchief van Rotterdam naar deze nieuwe behuizing. Beide archieven werden op zolder opgeslagen.

Enkele decennia later gaf de Minister van Justitie toestemming de oude rechterlijke archieven van Schieland en Rotterdam in handen te stellen van het gemeentebestuur. De overdracht van het archief van Schieland vond plaats op 4 september 1866.⁸³

In 1864 brandde in Rotterdam het Schielandhuis, voormalige zetel van het Hoogheemraadschap en op dat moment onderkomen van Museum Boymans, af. De gemeente besloot tot herbouw van dit pand ten behoeve van het museum en een gemeentelijke archiefbewaarplaats. In 1868 was het pand gereed en werden de stedelijke archieven en het archief van het baljuwschap Schieland naar het nieuwe onderkomen overgebracht. De indeling in zes kamers en daarbinnen in kasten, valt nog af te lezen aan de op de delen en banden van het archief voorkomende etiketten Kamer III etcetera (zie verder). De beide rechterlijke archieven stonden daar, net als bij de rechtbank, broederlijk naast (en gedeeltelijk door) elkaar.

Nadat het archief in 1877 door J.H. Sluiter was geïnventariseerd moest het op grond van het KB van 1879 opnieuw verhuizen. Bij procesverbaal van 30 maart 1885 werd het door de gemeente Rotterdam overgedragen aan het Rijksarchief in 's-Gravenhage.⁸⁴ Vergelijking van de inventaris van Sluiter en het procesverbaal van overdracht leert dat in die tussentijd nog het een en ander moet zijn teruggevonden, vermoedelijk in het schepenbanksarchief van Rotterdam.

76 W. Downer, *Inventaris der Archieven van de Rechterlijke Colleges, die te Delft hebben gefungeerd tot in het jaar 1811* ([Delft], 1956) p. 34.

77 Hubrecht, *De onderwijswetten*, p. 176, spreekt van zeven registers, één Keurboek en zes Fiscaalboeken over de periode 1776-1811. Het gaat echter slechts om vijf fiscaalboeken.

78 Algemeen Rijksarchief, *Archief van het Algemeen Rijksarchief*, inv.nr. 14.

79 H. ten Boom, *De reformatie in Rotterdam, 1530-1585* (Amsterdam, 1987) p. 21.

80 Het stadsarchief van Rotterdam lag in ieder geval wel op het stadhuis, in een aantal loketkassen en op de vliering, H.C. Hazewinkel, *Honderd jaar gemeentelijke archiefzorg* (Rotterdam, 1957) pp. 31-33.

81 H. ten Boom, *Inventaris van de rechterlijke archieven van Rotterdam, 1498-1811* (Rotterdam, 1985) p. 13.

82 Hazewinkel, *Archiefzorg*, p. 34.

83 Hazewinkel, *Archiefzorg*, p. 54 en *Inventaris Sluiter, Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief*, inv.nr. 64. Het archief van de schepenbank van Rotterdam was al in 1860 overgedragen.

84 Algemeen Rijksarchief, *Archief van het Algemeen Rijksarchief*, inv.nr. 66.

In 1982⁸⁵ werd een aantal stukken overgedragen, behorend tot het baljuwschapsarchief, dat in het archief van het Hoogheemraadschap terecht was gekomen. Ten behoeve van de huidige inventarisatie tenslotte werden door het Gemeentearchief van Rotterdam nog vijf dozen met stukken van het vierschaarsarchief afgestaan, die in het schepenbanksarchief van de stad waren aangetroffen.⁸⁶

ZUID-HOLLAND

Toen de rechterlijke archieven krachtens het genoemde Keizerlijk Decreet van 8 november 1810 moesten worden overgedragen, werd het archief van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland op 25 april 1811 weliswaar in beheer overgedragen aan de rechtbank van eerste aanleg van Dordrecht, maar ook hier bleef dit archief aanvankelijk berusten op de plek waar het op dat moment was, het stadhuis. Vermoedelijk is het archief vandaar met dat van de rechtbank naar een nieuw gerechtsgebouw verhuisd. Dat de daar aanwezige archiefbewaarpplaats niet aan de eisen voldeed, blijkt uit een brief in het Archief van het Ministerie van Justitie van 1863. Hierin wordt gewezen op de verzakkingen aan de achterkant van het gerechtsgebouw, waardoor de toestand waarin het archief zich bevond, veel te wensen overliet. Deze verzakkingen namen in 1863 op een verontrustende wijze toe, 'zodat het gebruik van dit lokaal zelfs voor berging van archieven of papieren hoogst bedenkelijk wordt'. Daarom werden de archieven verplaatst naar 'een benedenkamer in hetzelfde gedeelte van het gebouw'.⁸⁷

Zoals hiervoor al aangegeven werd bij Koninklijk Besluit van 8 maart 1879 de overbrenging van alle rechterlijke archieven naar de rijksarchiefbewaarpplaatsen geregeld. Op 23 oktober 1879 bracht het Rijksarchief verslag uit aan de minister van Binnenlandse Zaken over de oude rechterlijke archieven, berustende bij de arrondissementsrechtbanken in Zuid-Holland.⁸⁸ In 1884 werden deze archieven door het Rijksarchief overgenomen.⁸⁹

Van de archieven van de hoge vierscharen van Rijnland, Delfland, Schieland en Zuid-Holland is het archief van de hoge vierschaar van Zuid-Holland met een omvang van elf meter het volledigst bewaard gebleven, hetgeen wellicht mede te verklaren is uit het feit dat het archief, behoudens de overbrenging van het stadhuis naar het gerechtsgebouw, tot de uiteindelijke overbrenging naar het rijksarchief nooit is verplaatst.

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

De rechtstitel is (nog) onbekend

85 Proces-verbaal van overdracht van 19 maart 1982.

86 Proces-verbaal van overdracht van 15 augustus 1986.

87 Algemeen Rijksarchief, Archief van het Ministerie van Justitie, afdeling gebouwen, dossier 16.

88 Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief, inv.nr. 296.

89 Algemeen Rijksarchief, Archief van het Algemeen Rijksarchief, inv.nr. 296.

Inhoud en structuur van het archief

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

ALGEMEEN

Van de archieven van Delfland, Schieland en Zuid-Holland bestond een plaatsingslijst, van dat van Rijnland een inventaris uit 1933. De beschrijvingen waren uiterst summier en vaak niet correct, en de volgorde der stukken werd voornamelijk bepaald door de volgorde waarin ze vroeger in de kasten of stellingen waren gezet. Afgezien van nog eerdere etikettering (zie hieronder) dragen alle vier de archieven dezelfde soort etiketten (Rijnland B-XVI-nr.; Delfland C-III-nr.; Schieland C-XXI-nr.; Zuid-Holland E-XLIX-nr.), in het Rijksarchief in de vorige eeuw daarop geplakt.

Van oude orde in deze archieven is sprake voorzover er series zijn gevormd, zoals de rollen, de registers van notulen, van dingtalen, van vonnissen en van keuren. Tevens werden soms getuigenverklaringen, verhoren en bekentenissen, brieven, rekestes, akten van willige condemnatie en akten van aanstelling en dergelijke in registers afgeschreven of samen ingebonden. Op grond van deze series is geordend naar functies.

Wat de rechtspraak betreft zijn de stukken niet chronologisch opgenomen, maar is de volgorde bepaald door de procesgang.

Afgezien van de archieven van baljuwen en hoge vierscharen werden als aparte archieven aangemerkt:

1. de archieven van de baljuw, onderverdeeld in:
 - a. belastingzaken, te weten zaken van gemene landsmiddelen (Rijnland, Schieland en Zuid-Holland) en zaken van collaterale successie (Zuid-Holland), en
 - b. in rooms-katholieke godsdienstzaken (Zuid-Holland); welgeboren mannen en schepenen hadden hiermee geen enkele bemoeienis (zie hiervoor).
2. het archief van de Weeskamer van Rijnland (zie eveneens hiervoor).

Bij deze inventarisatie is uit de archieven niet vernietigd.

De omvang van de archieven is als volgt: Rijnland - 5 m', Delfland - 0,5 m', Schieland - 6 m' en Zuid-Holland - 11 m'.

RIJNLAND

De inventaris van dit archief werd in 1933 gemaakt door M. van Eerden. De door hem gemaakte beschrijvingen waren grotendeels overgenomen van omslagen die om de deels nog dubbelgevouwen archiefstukken hadden gezeten. Het handschrift daarvan duidt op een negentiende eeuwse ordening (van de rechtbank?). Op de banden en delen bevinden zich kleine etiketjes met daarop de vermelding 'Rijnland', gevolgd door een nummer. Ook deze dateren vermoedelijk van vóór de overbrenging naar het Rijksarchief. Enige logische volgorde geeft deze nummering overigens niet.

Waarom relatief veel losse stukken uit de periode 1640-1649 bewaard zijn gebleven, is niet duidelijk.

Van de door het Gemeentearchief te Leiden overgedragen stukken bleek één stuk, een rekening van stenen, geleverd voor de verbouwing van het Rijnlandhuis, bij het archief van het Hoogheemraadschap Rijnland te behoren. Het is aan het Hoogheemraadschap afgestaan.⁹⁰

⁹⁰ Oude nummering: Leiden secretarie nr. 8982.

In de oude nrs. 185 en 186 bleken twee stukken aanwezig te zijn, die tot het Archief van het huis Duivenvoorde behoren. Ze zijn aan dat bestand toegevoegd.⁹¹

SCHIELAND

De plaatsingslijst van Schieland hield exact de volgorde aan waarin de stukken in Kamer III in het Schielandhuis in Rotterdam stonden opgesteld. Dit blijkt uit de op delen en banden aanwezige etiketten (Kamer III, Kast no. XVII, III, 1 en dan een volgnummer).

Een probleem vormden hier de criminele processtukken. Over de periode 1796-1810 zijn deze vroeger deels, min of meer per zaak, ingebonden. Over een gedeelte van deze zelfde periode, van 1796-1804, waren ook processtukken per zaak los bij elkaar gelegd, tot een reeks verenigd met dezelfde soort stukken uit de periode 1749-1795. Deze losse processtukken en de gebonden dossiers werden in een serie verenigd.⁹² Deze serie is vermoedelijk niet compleet, noch naar stukken per zaak, noch naar het aantal zaken. Voorzover de verspreid aangetroffen processtukken aan deze 'dossiers' konden worden toegevoegd, is dat gebeurd. Voor de rest werden ze per soort gebundeld.⁹³ Tussen deze losse processtukken bevond zich in totaal één pak kladprocesverbalen, voornamelijk uit 1799, van verhoren van getuigen en verdachten, die door de schepensbank van Rotterdam waren afgenomen. Deze bleken te behoren tot het oud-rechterlijk archief van Rotterdam. Met nog een aantal andere aldaar behorende processtukken werden deze afgestaan aan de Gemeentelijke Archiefdienst van Rotterdam.⁹⁴

ZUID-HOLLAND

Van de series die in het archief voorkomen is in het verleden een plaatsingslijst opgesteld met uiterst summier beschrijvingen. Deze beschrijvingen werden grotendeels overgenomen van de omslagen van de registers. De losse stukken waren, met uitzondering van twee akten van procureurstelling, in een doos bijeengebracht en niet nader ontsloten.

In 1981 werden twee dozen met ongeordende losse stukken door de Tweede afdeling van het Algemeen Rijksarchief overgedragen aan het Rijksarchief in Zuid-Holland. Deze waren afkomstig uit de particuliere collectie van G.M. van der Linden (1812-1888), die als advocaat verschillende documenten verzameld had.

Bij onderzoek in de handschriftenverzameling van het Rijksarchief in Zuid-Holland bleken diverse stukken daaruit in het archief van de baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland thuis te horen, waaraan zij dan ook zijn toegevoegd.

Er zijn relatief veel losse stukken uit de Franse periode bewaard gebleven.

Tussen de stukken van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland bevond zich tevens een criminele rol van de heerlijkheid Giessen-Nieuwkerk. Aangezien het hier een zelfstandige hoge heerlijkheid betreft, is deze rol overgebracht naar het oud-rechterlijk archief van Giessen-Nieuwkerk.⁹⁵

91 Het Archief van het Huis Duivenvoorde is aanwezig op het Rijksarchief in Zuid-Holland.

92 Archieven van baljuw en hoge vierschaar van Schieland, inv.nrs. 90-104.

93 Ibidem, bijvoorbeeld inv.nrs. 78, 79-80, 81 en 87.

94 Proces-verbaal van overdracht van 16 februari 1988.

95 Rijksarchief in Zuid-Holland, Rechterlijk archief Giessen-Nieuwkerk (1541-1811), inv.nr. 38. Deze criminele rol van schout en schepenen van Giessen-Nieuwkerk over de periode 1654-1781 is, onder verwijzing naar het archief van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland, aangehaald in het artikel van F. Egmond, 'De hoge jurisdicties van het 18e eeuwse Holland', in: Holland, 19 (1987) pp. 149 en 157.

ORDENING VAN HET ARCHIEF

ALGEMEEN

Een beschrijving met de volgende redactie: ... ; met ... duidt erop dat wat na 'met' volgt, op het stuk of in het register zelf is aangetekend. Staat er daarentegen: ... Met ..., dan wil dat zeggen dat wat na 'Met' volgt aparte stukken betreft.

De in de bij lagen V, VI, VII en VIII opgenomen lijsten van baljuwen beginnen in de tijd waarvan de oudste archiefstukken bewaard zijn gebleven.

Stukken uit deze archieven dienen als volgt te worden aangevraagd:

Codenummer inventaris:	Naam archief :	Inventarisnummer:
Rijnland: 3.08.221	Rechterlijk archief van Rijnland
Delfland: 3.08.222	Rechterlijk archief van Delfland
Schieland: 3.08.223	Rechterlijk archief van Schieland
Zuid-Holland: 3.08.224	Rechterlijk archief van Zuid- Holland

RIJNLAND

Om een beeld te krijgen van de werkzaamheden van baljuw en hoge vierschaar van Rijnland in de achttiende eeuw kan gebruik gemaakt worden van de notulenboeken (inv.nrs. 4-9) en van de registers van allerhande zaken (inv.nrs. 14-18). Voor wat betreft de criminele rechtspraak is geen rol bewaard gebleven. Wel geven de vonnisboeken (inv.nrs. 76-90) een overzicht van veroordeelden en straffen. Deze serie is deels van een index voorzien. Voor wat betreft de civiele rechtspraak is de rol de belangrijkste bron. Hierop bestaat echter geen index.

Lijsten van welgeboren mannen zijn te vinden in:

1500-1665	S. van Leeuwen, Costumen, keuren ende ordonnantiën van het baljuwschap ende lande van Rijnland (Leiden, 1667)
1700-1759	inv.nr. 26
1760-1794	inv.nr. 27

SCHIELAND

De serie notulen (inv.nrs. 9-45) geeft voor wat de achttiende eeuw betreft inzicht in de werkzaamheden van baljuw en hoge vierschaar. Deze serie begint echter als rol in criminele zaken!

Op de serie criminele processtukken (inv.nrs. 90-104) is geen index. Bij wijze van toegang kan verder gebruik gemaakt worden van de registers van notulen (inv.nrs. 27-45) en van de registers van vonnissen (inv.nrs. 106-109); zie ook de noten bij de beschrijvingen.

Voor Schieland bestaan geen kant en klare lijsten van welgeboren mannen en schepenen. Voor een groot aantal jaren zijn deze functionarissen echter terug te vinden in de registers van notulen (inv.nrs. 9-45), te weten bij de aanvang van hun optreden (in de periode mei-augustus).

ZUID-HOLLAND

Om een beeld te krijgen van de werkzaamheden van baljuw en hoge vierschaar van Zuid-Holland vanaf het einde van de zeventiende eeuw tot 1811 kan gebruik worden gemaakt van de registers van resoluties (inv.nrs. 1-7).

Wat de criminele en civiele rechtspraak betreft zijn de rollen en registers van vonnissen de belangrijkste bronnen. Hierop bestaat geen index. In een rolzitting werd onder andere het vonnis uitgesproken (gepronuncieerd); niet het gehele vonnis (dat wil zeggen met hetgeen door partijen over en weer in het proces is aangevoerd), maar alleen het dictum (dat wil zeggen de eigenlijke beschikking, dispositie, van het hof). Van de hoge vierschaar van Zuid-Holland is een lange reeks van vonnissen in strafzaken bewaard gebleven, die inlichtingen verschaffen over geslacht, leeftijd, plaats van herkomst, en - meestal - beroep van de verdachten.

De registers van ingekomen rekestten en daarop gegeven beschikkingen, 1678-1810 (inv.nrs. 9-17) bevatten rekestten zowel met betrekking tot rechtspraak als met betrekking tot bestuur.

Van het baljuwschap Zuid-Holland bestaan geen kant en klare lijsten van welgeboren mannen en schepenen. Inzake de verkiezing tot mansman van de hoge vierschaar van Zuid-Holland zijn voor de perioden 1722-1749 en 1784-1794 gegevens over nominatie en electie te vinden in de registers van resoluties van de vergaderingen van de hoge vierschaar van Zuid-Holland, gespecificeerd naar vertegenwoordiging namens de stad Dordrecht of het platteland van Zuid-Holland:

1722-1743 - Inventarisnummer 1 ⁹⁶

1744-1749 - Inventarisnummer 2 ⁹⁷

1784-1788 - Inventarisnummer 2 (in de periode 1750-1783 zijn hierover geen gegevens opgenomen) ⁹⁸

1789-1794 - Inventarisnummer 3 ⁹⁹

Zie voor stukken betreffende de benoeming tot en ontslag van mansmannen van de hoge vierschaar van Zuid-Holland tevens de inv.nrs. 49-52.

96 inventarisnummer 1: 1722 - f.70v en 71r; 1723 - f.71v en 72r; 1724 - f.72v en 73r; 1725 - f.74; 1726 - f.84; 1727 - f.85v en 86r; 1728 - f.88r; 1729 - f.89v; 1730 - f.91v; 1731 - f.92r; 1732 - f.94r; 1733 - f.94v en 95r; 1734 - f.97v; 1735 - f.100r; 1736 - f.109v en 110r; 1737 - f.121; 1738 - f.131v en 132r; 1739 - f.133v; 1740 - f.135r; 1741 - f.146r; 1742 - f.152v; 1743 - f.170v en 171r.

97 inventarisnummer 2: 1744 - f.14; 1745 - f.19v en 20r; 1746 - f.20; 1747 - f.22; 1748 - f.30v; 1749 - f.39v en 40r.

98 1784 - f.42 en 43r; 1785 - f.70v en 71r; 1786 - f.80v en 81r; 1787 - f.109r; 1788 - f.135.

99 inventarisnummer 3: 1789 - f.10; 1790 - f.21; 1791 - f.31v en 32r; 1792 - f.38v en 39r; 1793 - f.46; 1794 - f.57v en 58r.

Verwant materiaal

BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN

Inventarisnummers van dit archief zijn in kopievorm beschikbaar

AFGESCEIDEN ARCHIEFMATERIAAL

Het Archief van het Huis Duivenvoorde is aanwezig op het Rijksarchief in Zuid-Holland.

Stukken uit het oud-rechterlijk archief van Rotterdam zijn overgebracht naar de Gemeentelijke Archiefdienst van Rotterdam.

VERWANTE ARCHIEVEN

3.01.01 - Graven van Holland, 1189-1581 (ca. 1650)

3.01.27.01 - Grafelijkheidsrekenkamer of Rekenkamer der Domeinen van Holland: Registers en Stukken, (1233) 1446-1728 (1815)

3.01.27.02 - Grafelijkheidsrekenkamer of Rekenkamer der Domeinen van Holland: Afgehoorde en Gedeponeerde Rekeningen, (1425) 1446-1728 (1793)

3.01.27.03 - Index op de Windrechten, bij appointment verleend door de Grafelijkheidsrekenkamer, 1528-1797

3.01.27.04 - Index op de Octrooien, Uitgiften etc., betreffende Dijken, Gorsen, Waterwerken, Wegen en Visserijen geregistreerd in de Registers van de Grafelijkheidsrekenkamer, 1445-1791

3.01.27.05 - Klapper op de Commissieboeken van de Grafelijkheidsrekenkamer

3.01.27.06 - Inhoudsopgave van de eerste acht Registers van de Grafelijkheidsrekenkamer

3.03.08.221 - Baljuw en Hoge Vierschaar van Rijnland, (1539) 1574-1811

3.03.08.222 - Baljuw en Hoge Vierschaar van Delfland, 1556-1811

3.03.08.223 - Baljuw en Hoge Vierschaar van Schieland, 1586-1811

3.03.08.301 - Films van toegang 3.03.08.224

OVERZICHT VAN GERAADPLEEGDE BRONNEN

Balen, Jansz., M., *Beschrijvinge der Stad Dordrecht, vervattende haar begin, opkomst, toeneming en verdere staat alsmede een verzameling van eenige geslachtsboomen der adellijke en aanzienlijke heerengeslachten*. (2 dln., Dordrecht, 1677). Beekman, A.A., *De Republiek in 1795. Geschiedkundige Atlas van Nederland*, kaart XIV ('s-Gravenhage, 1913). Bergh, L.Ph.C. van den, 'De baljuwen', in: *Het Nederlandsch Rijksarchief*, I (1857) pp. 235-303. Bergh, L.Ph.C. van den, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*. (2 dln., Amsterdam/Den Haag, 1867-1873). Blécourt, A.S. de, *De ambachten in Rijnland, Delfland en Schieland. Een overzicht der ontwikkeling van wetgeving, bestuur en rechtspraak in deze landschappen*. (Haarlem, 1902). Blécourt, A.S. de, *De organisatie der gemeenten gedurende de jaren 1795-1811*. (Haarlem, 1903). Blécourt, A.S. de, *Ambacht en gemeente. De regering van een Hollandsch dorp gedurende de 17e, 18e en 19e eeuw*. (Zutphen, 1912). Boom, H. ten, *Inventaris van de rechterlijke archieven van Rotterdam, 1489-1811*. (Rotterdam, 1985). Boom, H. ten, *De reformatie in Rotterdam, 1530-1585*. (Amsterdam, 1987).

Boomgaard, J.E.A., *Holland in kaart en beeld*. (Tiel, 1984). Bos-Rops, J.A.M.Y., e.a., *De archieven in Zuid-Holland*. (2 bdn., Alphen aan den Rijn, 1983). Brokken, H.M., 'De voormalige Hollandse gebieden in de provincie Noord-Brabant. Enkele inleidende opmerkingen', in: *Holland*, 14 (1982) pp. 121-127. Brokken, H.M., *Het ontstaan van de Hoekse en Kabeljauwse twisten*. (Zutphen, 1982). Brokken, H.M., en H. de Schepper. 'Beheer en controle van de overheidsfinanciën in de Nederlanden tot omstreeks 1600', in: P.J. Margry, E.C. van Heukelom, A.J.R.M. Linders, red., *Zes eeuwen Rekenkamer. Van 'camere van der rekeninghen' tot algemene rekenkamer*. ('s-Gravenhage, 1989) pp. 15-56. Coopmans, J.P.A., 'Het district in rechtshistorisch perspectief', in: *Gemeentelijk Jaarboek*. ('s-Gravenhage, 1966) pp. 13-39. 'Costumen van Delfland', in: *Verslagen en Mededeelingen van de Vereeniging tot uitgave der bronnen van het oude Vaderlandsche Recht*, deel IV ('s-Gravenhage, 1903) pp. 549-555. Dalen, J.C. van, *Geschiedenis van Dordrecht*. (2 dln., Dordrecht, 1931, 1936). Dolk, TH. F.J.A., *Geschiedenis van het hoogheemraadschap Delfland*. ('s-Gravenhage, 1939). Downer, W., *Inventaris der Archieven van de Rechterlijke Colleges, die te Delft hebben gefungeerd tot in het jaar 1811*. ([Delft], 1956). Eerden, M. van, *Inventaris van het archief van Baljuw en Welgeborenen van Rijnland* (1933, onuitgegeven). Egmond, F. 'De hoge jurisdicties van het 18e-eeuwse Holland', in: *Holland*, 19 (1987) pp. 129-161. Engels, P.H., *De geschiedenis der belastingen in Nederland, van de vroegste tijden tot op heden* (Rotterdam, 1848). Eyck, J. van der, *Corte Beschrijvinge, mitsgaders Handvesten, Privilegiën, Costumen ende Ordonnantien van den lande van Zuyt-Holland* (Dordrecht, 1628). Fockema Andreae, S.J., *Bijdragen tot de Nederlandsche Rechtsgeschiedenis* (3 dln., Haarlem, 1888-1914). Fockema Andreae, S.J., *Het bestuur van het Hollandsche Platteland*. Werken Historisch Genootschap Utrecht. Derde serie 45 (1922). Fockema Andreae, S.J., *Verslag aan dijkgraaf en hoogheemraden van Rijnland uitgebracht omtrent Rijnlands oude archieven* (z.p., 1930). Fockema Andreae, S.J., 'De nieuwe archiefbewaarplaats van het Baljuwschap Rijnland (1579-1582)', in: *Nederlands Archievenblad*, 39 (1931-1932) pp. 115-118. Fockema Andreae, S.J., 'Aanteekeningen omtrent het baljuwschap Rijnland', in: *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, XI (1932) pp. 236-264. Fockema Andreae, S.J., *De oude archieven van het hoogheemraadschap van Rijnland, 1255-1857* (z.p., 1933). Fockema Andreae, S.J., *Het hoogheemraadschap van Rijnland. Zijn recht en zijn bestuur van den vroegsten tijd tot 1857* (Leiden, 1934). Fockema Andreae, S.J., *De Nederlandse staat onder de Republiek* (Amsterdam, 1962). Fox, J. 'Baljuwen en schouten in Holland. Hoe bij de derde afdeling van het Algemeen Rijksarchief naar hun benoeming te zoeken', in: *Holland*, 12 (1980) pp. 35-37. Fremery, J. de, *Supplement Oorkondenboek van Holland en Zeeland* (Den Haag, 1902). Fruin, J.A., *De oudste rechten der stad Dordrecht en van het baljuwschap van Zuid-Holland* (2 dln., 's-Gravenhage, 1882). Fruin, R., *Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland tot den val der republiek*. Uitgegeven door H.T. COLENBRANDER ('s-Gravenhage, 1901). Fruin, R., *De studie van het oud-vaderlandsche recht en de archieven*. Rede, uitgesproken op 14 november 1910 bij de aanvaarding van het hoogleraarsambt aan de Universiteit van Amsterdam (Middelburg, 1910). Fruin, R., *De gestie van dr. R.C. Bakhuizen van den Brink als archivaris des Rijks, 1854-1865, hoofdzakelijk uit zijne ambtelijke correspondentie toegelicht* ('s-Gravenhage, 1926). Gilissen, J. 'Les phases de la codification et de l'homologation des coutumes dans les XVII provinces des Pays-Bas', in: *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis*, XVIII (1950) pp. 36-67 en 239-290. Gilissen, J., *Historische inleiding tot het recht*, (2 dl. Antwerpen, 1986 en 1989). Gonnet, C.J., *De meester van den scherp en zwaarde te Haarlem* (Haarlem, 1917). Gosses, L.H., 'De vorming van het graafschap Holland', in: H. Gosses en J.F. Niermeyer, Dr. I.H. Gosses, *Verspreide geschriften* (Groningen, 1946) pp. 239-344. *Groot Placaet-Boeck, vervattende de placaten, ordonnantien ende edicten vande Doorluchtige Hoog Mog. Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden ende vande Ed. Groot Mog. Heeren Staten van Hollandt en West-Vrieslandt, mitsgaders vande Ed. Mog. Heeren Staten van Zeelandt* (9 dln., 's-Gravenhage, 1658-1796). Hart, G., *'t Rijnland's Huis, 1578-1978* (Leiden, 1979). Hazewinkel, H.C., *Honderd jaar gemeentelijke archiefzorg* (Rotterdam, 1957). Henderikx, P.A., 'De zorg voor de dijken in het baljuwschap Zuid-Holland en in de grensgebieden ten oosten daarvan op het einde van de 13e eeuw', in: *Geografisch tijdschrift, Nieuwe Reeks*, 11 (1977) pp. 407-428. Hubrecht, P.F., *De onderwijswetten in Nederland en hare uitvoering*, vijfde afdeling E, wetenschap en kunst, 2 ('s-Gravenhage, 1882). *Keuren en ordonnantien over den Lande en Bailliwschappe van Schielant* (2 dln., Rotterdam, 1739 en 1782). Ketelaar, F.C.J. 'Jan van Houts "Registratuer"', in: *Nederlands Archievenblad*, 84 (1980) pp. 400-412. Kocken, M.J.A.V., *Van stads- en plattelandsbestuur naar gemeentebestuur. Proeve van een geschiedenis van ontstaan en ontwikkeling van het Nederlandse gemeentebestuur tot en met de Gemeentewet van 1851* ('s-Gravenhage, 1981). Kort, J.C., *Het Archief van de Graven van Holland*.

Rijksarchieven in Holland, Inventarisreeks nr. 23 ('s-Gravenhage, 1981). Kruisheer, J. G., *Oorkondenboek van Holland en Zeeland tot 1299*, dl. 2: 1222-1256 (Assen/Maastricht, 1986). Leeuwen, S. van, *Costumen, Keuren ende Ordonnantien van het Baljuwschap ende Lande van Rijnland* (Leiden/Rotterdam, 1667). Leeuwen, S. van, *Handvesten ende privilegien van den Lande van Rijnland, met den Gevolge van dien* (Leiden/Rotterdam, 1667). Linden, J. van der, *Verhandeling over de judicieele practijcq, of Form van Procedeeren, voor de Hoven van Justitie in Holland gebruikelijk* (Leiden, 1794). Maanen, R.C.J. van, *Stadsarchief van Leiden, 1574-1816* (Leiden, 1986). Martens van Sevenhoven, A.H., *De Justitieele Colleges in de steden en op het platteland van Holland, 1795-1811* (Utrecht, 1912). Meddens-van Borselen, A., *De baljuwen van Rijnland, 1588-1795*. Onuitgegeven scriptie behorend bij een doctoraal werkcollege geschiedenis aan de RUL, 1987. Monte Verloren, J.P.H. de 'Hoven in Holland', in: *Opstellen aangeboden aan prof. jhr. dr. D.G. Rengers Hora Siccama, 1906-1942* (Utrecht, 1942) pp.107-157. Monte Verloren, J.P.H. de, en J.E. Spruit, *Hoofdlijnen uit de ontwikkeling der rechterlijke organisatie in de Noordelijke Nederlanden tot de Bataafse omwenteling* (6e druk, Deventer, 1982). Muller, S. Hzn., *Over de oudste geschiedenis van Schieland* (Amsterdam, 1914). Niermeyer, J. F., *Delft en Delfland. Hun oorsprong en vroegste geschiedenis* (Leiden, 1944). Overvoorde, J.C., *Uit de geschiedenis van het Raadhuis te Leiden* (Leiden, 1916). Oudenhoven, J. van, *Oudt-Hollandt, nu Zuydt-Hollandt; vervangende een generale Beschrijvinge, mitsgaders de Privilegiën, Keuren, Hant-vesten, Costuymen, Herkomens, Observatien ende Gewijsdens van de voorsz. landen* (Dordrecht, 1654). Oudenhoven, J. van, *Oude Hollandsche Landen, Heeren, Luyden, Rechten en Rechtsplegingen* (Amsterdam, 1743). Pot, C.W. van der, *Bestuurs- en Rechtsinstellingen der Nederlandse Provinciën* (Zwolle, 1949). Riemsdijk, Th.H.F. van, en J. Ph. de Monte Verloren., *De rechtspraak van den graaf van Holland* (2dln., Utrecht, 1932-1934). Rijperda Wierdsma, J.V., *Politie en Justitie, een studie over Hollandsche Staatsbouw tijdens de Republiek* (Leiden, 1937). Schelhaas, T.N., *Bestuursarchieven betreffende het Land van Voorne, 1594-1811*. Inventarisreeks Rijksarchieven in Holland, nr. 1 ('s-Gravenhage, 1974). Schelhaas, T.N. 'De inrichting van het stads- en plattelandsbestuur in Holland ten tijde van de Republiek', in: *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie*, 30 (1976) pp. 47-61. Schepper, H. de, *Rechter en Administratie in de Nederlanden tijdens de 16e eeuw* (Alphen aan den Rijn, 1981). Smit, H.J., *De rekeningen der graven en gravinnen uit het Henegouwse huis*, dl. 3: Inleiding (Utrecht, 1939). Smit, J., *De Zuidhollandsche weeskamers* (Alphen aan den Rijn, 1946). Stol, T. 'Opkomst en ondergang van de Grote Waard', in: *Holland*, 13 (1981) pp. 129-145. *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, delen I- IV, (Amsterdam, 1741, 1744, 1746 en 1749). Unger, J.H.W., *De Regeering van Rotterdam, 1328-1892*. Deel I van: Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam (Rotterdam, 1892). Wall, P.H. van de, *Handvesten, Privilegiën, Voorregten en Costumen der stad Dordrecht* (3 dln., Dordrecht, 1790). Zwaardemaker, A.F. 'De interjurisdictionele verhoudingen in het strafrecht van de Republiek der Verenigde Nederlanden', in: *Tijdschrift voor Strafrecht*, XLIX (1939) pp. 221-267.

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

A ARCHIEF VAN BALJUW EN HOGE VIERSCHAAR VAN ZUID-HOLLAND, 1574-1811 (1813)

A.1 ALGEMEEN

A.1.1 NOTULEN

- 1-7** Registers van resoluties van vergaderingen van de baljuw en welgeboren mannen. Deels met inhoudsopgave.
1678-1811 7 delen en 4 stukken
1. In inv.nr. 1 zijn tevens stukken inzake geschillen over proceskosten opgenomen. In inv.nr. 2 is op f. 13 vo. een dergelijke registratie te vinden. De aldus geregistreeerde bescheiden openen met de term 'Gesien', terwijl bij de afgeschreven resoluties de term 'Alsoo' wordt gebezigd.
 2. In 1719 en de periode 1750 - 1783 vonden geen optekeningen plaats.
 3. De secretaris, immers belast met de voering en voorbereiding van allerlei zaken, maakte in deze registers aantekeningen van vergaderingen. Tevens werden ingekomen en voor notificatie aangenomen stukken, zoals bijvoorbeeld resoluties en ordonnanties afgeschreven. Deze aantekeningen kregen een officiële status doordat vanaf inv.nr. 3 de resoluties van de voorafgaande vergadering werden gearresteerd.
- 1** 1678 februari 18 - 1743 april 19. Met inhoudsopgave op dit register en met gedeeltelijke inhoudsopgave op inv.nr. 2 over de periode mei 1743 - oktober 1747., 3 stukken
 - 2** 1743 mei 11 - 1788 mei 16, 1 stuk
Zie voor een inhoudsopgave over de periode mei 1743 - oktober 1747 inv.nr. 1.
 - 3** 1788 juni 11 - 1797 maart 27
 - 4** 1797 april 10 - 1800 april 1
 - 5** 1800 april 4 - 1803 mei 27
 - 6** 1803 juni 3 - 1806 december 19
 - 7** 1807 januari 23 - 1811 februari 8

A.1.2 MISSIVEN

- 8** Missiven van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten Holland en Zeeland, later het voormalig departement Holland aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland ter begeleiding van ontbrekende stukken,
1799 en 1807-1808 3 stukken
Gedrukt.

A.1.3 REKESTEN

- 9-17** Registers van ingekomen rekesten en van de daarop gegeven beschikkingen,
1678-1810 9 delen
- In de periode 1796 januari 11 - augustus 5 zijn geen bescheiden te boek gesteld.
- 9** 1678 januari 31 - 1698 juni 28
 - 10** 1698 juli 21 - 1704 september 29
 - 11** 1704 oktober 6 - 1717 juli 11
 - 12** 1717 maart 26 - 1734 februari 8
 - 13** 1734 februari 15 - 1749 maart 31
 - 14** 1749 maart 24 - 1760 mei 19
 - 15** 1760 mei 19 - 1796 januari 11

- 16** 1796 augustus 5 - 1807 november 20
17 1807 december 4 - 1810 november 30

A.2 BIJZONDER

A.2.1 ORGANISATIE

A.2.1.1 INRICHTING DER WERKZAAMHEDEN

- 18** Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland houdende het bevel om bij veroordelingen van leden van de plaatselijke gewapende burgermacht tot een ontorende straf, de Raad van Administratie, waaronder de desbetreffende persoon valt, in kennis te willen stellen, 1799 mei 28 1 stuk
Gedrukt.
- 19** Stukken betreffende het besluit om tot de invoering van een nieuwe rechterlijke organisatie de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland te belasten met de uitoefening van de criminele rechtspraak over Giessen-Nieuwkerk, en inzake het besluit om het proces tegen Suzanna Huisman aan het Hof over te dragen. Origineel en afschriften. 1800 3 stukken
- 20** Missive van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland aan het Departementaal Bestuur van Holland met een eerste reactie op het concept-reglement inzake de organisatie van de baljuwschappen en hoge vierscharen in het departement Holland. Concept. 1804 augustus 31 1 stuk
- 21** Instructie voor de directeur-generaal van de justitie en politie van het Koninkrijk Holland, 1806 juli 14 1 stuk
Gedrukt.
- 22** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende het doen van een opgave door het Hof van Justitie en de rechtbanken van de staat van de organisatie der justitie, 1806 augustus 5, met missive van de directeur-generaal van justitie en politie aan bovengenoemd college over deze kwestie, 1806 juli 23 1 stuk
Gedrukt.
- 23** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende het verzoek aan de gerechtshoven om geen criminele sententie of vonnis ten uitvoer te leggen alvorens de minister van justitie en politie van het proces in kennis is gesteld en inzake het geven van gelegenheid tot gratie door de koning alvorens een zware straf te executeren, 1806 augustus 19 1 stuk
Gedrukt.
- 24** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende het verzoek aan de gerechtshoven om de minister van justitie en politie een copie van de gearresteerde vonnissen te doen toekomen, 1807 februari 3 1 stuk
Gedrukt.
- 25** Uittreksel uit het verbaal van de staatsraad Cambier, belast met de portefeuille van

- het ministerie van justitie en politie van het Koninkrijk Holland, betreffende het bevel zich voortaan in het extenderen van criminele vonnissen, in zaken waarin extra-ordinair is geprocedeerd, te reguleren naar artikel 68 van de Constitutie van het Koninkrijk, 1807 juli 21. Met begeleidend schrijven,
1807 juli 24 2 stukken
Gedrukt.
- 26** Uittreksel uit het verbaal van de landdrost in het departement Maasland betreffende de beslissing dat vanaf 1 januari 1808 alle stukken gericht aan de koning in de nationale taal moeten zijn gesteld,
1807 december 28 1 stuk
Gedrukt.
- 27** Missive van het Hof van Justitie over het voormalig departement van Holland aan de criminele vierscharen binnen het departement Holland met last om vonnissen zodanig te formuleren, dat misdadigers niet worden verbannen uit het Maas- en Amstelland, maar uit het voormalig departement Holland,
1808 mei 11 1 stuk
Gedrukt.
- 28** Uittreksel uit het decreet van de koning betreffende autorisatie van de minister van justitie en politie om aan alle personen die een crimineel vonnis hebben ondergaan, verlof- of permissiebrieven om het Rijk te mogen verlaten af te geven, Met begeleidend schrijven, 1808 juli 7.
1808 juni 22 3 stukken
1. Gedrukt.
2. Uittreksel in tweevoud.
- 29** Staat van gegevens over door de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland veroordeelde en in Gouda gevangen zittende personen met het doel om de opgelegde straffen aan het nieuwe Criminele Wetboek te toetsen,
[circa 1808] 1 stuk
- 30** Besluit van de koning betreffende het gebruik van het koninklijk wapen in de officiële correspondentie,
1809 maart 30 1 stuk
Gedrukt.
- 31** Circulaire betreffende de invoering van het nieuw Crimineel Wetboek bij de Hoven en rechtbanken. Met bijlage.
1809 juni 22 2 stukken
Gedrukt.
- 32** Circulaire betreffende het model van het koninklijk wapen. Met bijlage.
1809 juli 14 2 stukken
Gedrukt.
- 33** Circulaire van het Hof van Justitie van Holland betreffende te verstrekken gegevens bij de aanvraag van verlofbrieven voor veroordeelden,
1810 juni 4 1 stuk
Gedrukt.
- 34** Uittreksel uit het verbaal van 'de prins algemene stedehouder van de keizer' betreffende bepalingen inzake de beëdiging en titulatuur van de rechterlijke colleges en personen, en de vorm van de vonnissen en andere provisie van justitie. Afschrift. Met begeleidend schrijven, 1810 juli 16.

1810 juli 20
Gedrukt. 2 stukken

- 35 Circulaire betreffende de wijziging van de uitdrukking 'Bannissement uit het Koninkrijk', voorkomende in het Crimineel Wetboek, in 'Bannissement uit Holland', 1810 augustus 29
Gedrukt. 1 stuk

A.2.1.2 COMPETENTIE

- 36 Rechtskundig advies in een geschil tussen het Hof van Holland en de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland over de bevoegdheid in een zaak van brandstichting te Lekkerkerk, luidende ten gunste van de Hoge Vierschaar. Concept.
z.j 1 stuk

A.2.1.3 FUNCTIONARISSEN

A.2.1.3.1 Algemeen

- 37 Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland betreffende het verzoek om het Uitvoerend Bewind zo spoedig mogelijk in kennis te stellen van het vacant worden van de posten van justitiële officieren, 1798 september 27
Gedrukt. 1 stuk

- 38 Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland betreffende het verzoek om bij vacant worden van een ambt vier personen te nomineren ten behoeve van de verkiezing door de Eerste en Tweede kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam, 1798 oktober 26
Gedrukt. 1 stuk

- 39 Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland betreffende het verzoek om geen personen te nomineren die volgens de plaatselijke keuren en ordonnanties daarvoor niet in aanmerking komen, 1798 december 10
Gedrukt. 1 stuk

- 40 Uittreksel uit het register van besluiten van gedeputeerden van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende bepalingen inzake de vervulling van vacatures in gemeentebesturen en plaatselijke rechtbanken, 1805 oktober 1
Gedrukt. 1 stuk

- 41 Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende het voorlopig niet plaatshebben van periodieke wijzigingen in de samenstelling van de colleges van justitie en gemeentebesturen, 1807 februari 5
Gedrukt. 1 stuk

- 42 Uittreksel uit het verbaal van de landdrost in het departement Maasland betreffende het verzoek om opgave te doen van de namen, tractementen en emolumenten van de baljuw, mannen en secretarissen. Afschrift. 1809 februari 24
1 stuk

- 43** Uittreksel uit het verbaal van burgemeesters en wethouders van Dordrecht en de Merwede betreffende een verzoek om de toegestuurde, niet nader gespecificeerde, opgaven rechtstreeks aan de landdrost in het departement Maasland toe te sturen. Afschrift.
1809 maart 6 1 stuk
- 44** Uittreksel uit het verbaal van de landdrost in het departement Maasland betreffende het verzoek om opgaven te doen van namen en verdere gegevens van de leden van de verschillende rechtbanken die criminele rechtspraak uitoefenen in bovengenoemd departement,
1809 juli 11 1 stuk
Gedrukt.
- 45** Circulaire van het Hof van Justitie van Holland met verzoek om opgave van enige gegevens inzake rechterlijke ambtenaren,
1810 augustus 19 1 stuk
Gedrukt.
- 46** Staat van gegevens betreffende het personeel van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland. Afschrift.
1810 augustus 31 1 stuk

A.2.1.3.2 Bijzonder

A.2.1.3.2.1 baljuw

- 47** Uittreksel uit de decreten van het Provinciaal Bestuur van Holland betreffende de aanstelling van D.W. Nibbelink tot waarnemend baljuw van Zuid-Holland en Wieldrecht, Authentiek afschrift.
1799 september 5 1 stuk
- 48** Circulaire van het Hof van Justitie van Holland met het verzoek haar zo spoedig mogelijk in kennis te willen stellen van het vacant worden van het baljuwsambt,
1803 januari 18 1 stuk
Gedrukt.

A.2.1.3.2.2 mansmannen

- 49** Stukken betreffende het bedanken als lid van het college van mansmannen van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland. Originelen en afschrift.
1795, 1800, 1804 en 1810 1 omslag
Het betreft de volgende mansmannen:
– Lemme, 1795
– (I).W. Karsseboom, 1800
– J. Dekker Jr., 1804
– Anthony van Lith, 1810
- 50** Stukken betreffende benoemingen tot mansman van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, Originelen en afschriften.
1798-1808 1 omslag
Het betreft de volgende mansmannen:
– Jan van Dijk, 1798, 2 stukken
– Willem van den Broek, 1799, 3 stukken
– B.W. Donker Curtius, 1800, 2 stukken
– G. Gelders en D. du Bois, 1801, 2 stukken

- Matthijs Belaarts en Pieter Matthijszoon, 1802, 1 stuk
- Heyliger Boer, 1804, 1 stuk
- Francois de Roo van Westmaas, 1805, 1 stuk
- Julius Dominicus Schultz van Halgers, 1806, 1 stuk
- Robert Jan Castendijk, 1808, 1 stuk

- 51** Stukken betreffende de kwestie over de benoeming van Jan Laurens Pit tot mansman van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland. Originelen en afschrift.
1800-1802 4 stukken
- 52** Missive van J.W. Nootteboom aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland waarin hij verklaart dat hij na herstel van zijn ziekte zijn taak als voorzitter weer op zich wil nemen,
1804 januari 18 1 stuk

A.2.1.3.2.3 secretaris

- 53** Rekest van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland aan de Gecommitteerde Raden van Holland en West-Friesland om af te willen zien van de invordering van ambtgeld en betaling van de jaarlijkse lasten, opdat de vacature van secretaris van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland weer vervuld zal kunnen worden. Concept.
1788 januari 7 1 stuk
- 54** Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland met mededeling dat het vervullen van een vacature van secretaris vooralsnog zal geschieden door de gerechten zelf,
1799 februari 5 1 stuk
Gedrukt.

A.2.1.3.2.4 deurwaarders

- 55** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende een schadeloosstelling van 12000,-, te verdelen onder de deurwaarders van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland voor diensten die zij sinds 1795 onbetaald hebben verricht. Authentiek afschrift.
1803 november 26 1 stuk

A.2.1.3.2.5 scherprechter

- 56** Uittreksel uit de resoluties van de Kamer Judicieel van Dordrecht en de Merwede betreffende het ontslag van Hermanus van Aanhout, scherprechter in Dordrecht. Authentiek afschrift.
1800 juli 1 1 stuk

A.2.1.4 FINANCIËLE VERANTWOORDING

- 57** Missive van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland aan de commissie van financiën en controle van de Raad van Financiën in het Departement Holland betreffende een geschil over enige posten in een rekening. Concept.
1803 december 13 1 stuk
- 58** Missive van de commissie van financiën en controle uit de Raad van Financiën in het Departement Holland aan de mans mannen met het verzoek om opheldering over enige posten in rekeningen,
1805 december 4 1 stuk

A.2.1.5 ADMINISTRATIEVE VERANTWOORDING

- 59** Inventarissen van archiefbescheiden berustende op de secretarie van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, opgemaakt door de aftredende secretarissen, 1795 en 1812 2 stukken
- 60** Inventaris van archiefbescheiden afkomstig van de voormalige secretarie van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, 1813 1 stuk

A.2.2 TAKEN**A.2.2.1 RECHTSPRAAK****A.2.2.1.1 Criminele zaken en boetstraffelijke zaken****A.2.2.1.1.1 Criminele zaken****A.2.2.1.1.1.1 vooronderzoek**

- 61** Missive van de baljuw aan de mannen van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland betreffende de vermissing van processtukken benodigd voor een onderzoek, ingesteld naar aanleiding van een rekest van Pieter van Zijl om ontslag uit voorarrest, 1796 oktober 21 1 stuk
- 62** Missive van de municipaliteit van Dubbeldam aan de mannen van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met bericht dat het rekest van Cornelis Millenaar overeenkomstig de waarheid is opgesteld, 1797 september 4 1 stuk
- 63** Missive van de Kamer Judicieel van Dordrecht en de Merwede aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om uitlevering van Cornelis van der Kulk. Met akte van non-prejuditie ter zake. 1800 februari 27 2 stukken
- 64** Akte waarbij het Gemeentebestuur van 's-Grevelduyn verklaart dat Andriaans Paans een gevaar voor de samenleving vormt, 1801 april 15 1 stuk
- 65** Stukken betreffende de uitlevering van de gevangene Jean Baptiste Roussel, karreknecht bij de Franse artillerie, aan de chef de division des équipages te Gorcum wegens te Alblasserdam gepleegde onregelmatigheden. Originelen en afschriften. 1800 1 omslag
Deels in het Frans.
- 66** Stukken betreffende onderzoek naar de bevalling van en de moord op een kind door de moeder, Grietje Groeneweg, 1803 3 stukken
Met op één stuk marginale aantekeningen.
- 67** Rapport van de chirurgijn van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland betreffende de schouw van het lijk van een bij het dorp Carnis in het water gevonden kind,

- 1803 oktober 18 1 stuk
- 68** Rapporten van mansmannen van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland betreffende diverse inbraken, 1803-1804 3 stukken
- A.2.2.1.1.1.2 procedure**
- 69** Relazen van dagvaarding in criminele zaken. Concept. 1770 2 stukken
- 70** Rol van criminele zaken. 1574-1581 1 deel
Bevat ook:
- register van vonnissen in criminele zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in criminele zaken, 1575-1580;
 - rol van boetstraffelijke zaken, 1574-1581
 - register van vonnissen in boetstraffelijke zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in boetstraffelijke zaken, 1575-1580.
- 71-85** Rol van criminele zaken, 1723-1811, met register van vonnissen in criminele zaken, 1723-1811 15 delen
- 71** 1723 september 10 - 1729 mei 23
- 72** 1730 januari (13) - 1735 juli 1
- 73** 1735 juli 18 - 1743 februari 22
- 74** 1743 maart 4 - 1753 april 9
- 75** 1753 juli 2 - 1770 oktober 8
- 76** 1770 november 26 - 1779 december 17
- 77** 1780 januari 10 - 1784 mei 10
- 78** 1784 oktober 22 - 1789 maart 16
- 79** 1789 februari 9 - 1793 januari 18
- 80** 1793 april 5 - 1795 januari 12
- 81** 1795 maart 16 - 1799 mei 3
- 82** 1797 september 11 - 1798 maart 9
In deze periode trad D.W. Nibbelink op als baljuw van Zuid-Holland ad interim. Zie voor zijn benoeming inv.nr. 47.
- 83** 1799 mei 3 - 1803 juni 3
- 84** 1803 januari 8 - 1807 december 18
- 85** 1808 januari 8 - 1811 februari 22
- 86** Missive van de Hoge Vierschaar van Rijnland aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om de vrouw van Van Eerk, bakker aan de Stolkenluis, te willen doen horen. Authentiek afschrift. 1797 februari 24 1 stuk
- 87** Letteren requisitoriaal van het officie- fiscaal van Arnhem aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om twee personen op artikelen te willen horen, 1798 2 stukken
- 88** Missive van de commissie tot de politie van het Intermediair Administratief Bestuur van het voormalig gewest Holland aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om informatie over de betrokkenheid van P. van der Es, secretaris te IJsselmonde, bij de zaak tegen Pelzer Brummel, 1799 februari 1 1 stuk

- 89** Missive van het Hof van Justitie over het voormalig gewest Bataafs Brabant aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met bericht dat de zaak tegen Simon Versteeg zal worden voortgezet,
1799 mei 9 1 stuk
- 90** Letteren requisitoriaa1 van het Gerechtshof van de Bataafse Republiek in het departement van de Ouder-IJssel aan de mansmannen van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om Jan van der Net, Melis van Dam en Ary van Pelt te willen horen op artikelen en de responsiven te willen terugzenden,
1800 november 17 1 stuk
- 91-105** Registers van verhoren op interrogatoriën van verdachten, en van getuigenverklaringen,
1678-1810 15 delen
1. De interrogatoriën, lijsten van vragen, werden aan de linkerzijde van het blad geregistreerd, de antwoorden ter rechterzijde.
2. Inv.nrs. 80 en 81 zijn niet geheel chronologisch ingericht.
- 91** 1678 februari 14 - 1683 december 24
92 1684 april 17 - 1693 december 18
f. 100 ontbreekt.
- 93** 1693 december 18 - 1701 september 28
94 1701 december 13 - 1704 juli 28
95 1704 september - 1710 december 15
96 1711 januari 18 - 1716 juli 20
97 1716 juli 20 - 1722 juni 29
98 1722 juli 6 - 1733 juni 1
99 1733 juni 8 - 1739 maart 25
In 1737 en 1738 werden geen verhoren op interrogatoriën van verdachten en getuigenverklaringen te boek gesteld.
- 100** 1739 juni 8 - 1745 maart 22
101 1746 oktober 14 - 1761 november 24
102 1761 april 6 - 1787 mei 14; met vier rekesten om composibelverklaring c.q. confinement.
103 1787 juni 4 - 1801 april 20
104 1801 mei 21 - 1807 mei 18
105 1807 juni 19 - 1811 februari 15
- 106** Akten van getuigenverklaringen in een criminele zaak wegens sodomie tegen Magiel Mak, 1770 augustus 6. Met relaas van dagvaarding,
1770 augustus 6 2 stukken
- 70** Register van vonnissen in criminele zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in criminele zaken, 1575-1580;
1574-1581 1 deel
Bevat ook:
- rol van criminele zaken, 1574-1581;
 - rol van boetstraffelijke zaken, 1574-1581
 - register van vonnissen in boetstraffelijke zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in boetstraffelijke zaken, 1575-1580.

A.2.2.1.1.3 tenuitvoerlegging

- 107** Uittreksel uit de rol van criminele zaken van 24 september 1770 betreffende het verzoek van de baljuw van Zuid-Holland aan de mansmannen om het paardenhaar

en de paardenstaarten, die bij de onlangs geëxecuteerde Jan Schulte zijn gevonden, in het openbaar te mogen verkopen. Authentiek afschrift.
1770 oktober 8 1 stuk

108 Circulaire van het Hof van Justitie over de voormalige gewesten van Holland en Zeeland houdende het bevel om de namen op te geven van personen die wegens betoonde trouw aan het Huis van Oranje tijdens de Engels-Russische invasie zijn gevangen gezet,
1800 juli 19 1 stuk
Gedrukt.

109 Missive van de regenten van het tuchthuis te Gouda aan de mannen van de Hoge Vierschaar met mededeling dat langere opsluiting van Jan Calis niet zal leiden tot zijn herstel,
1807 februari 5 1 stuk

A.2.2.1.1.2 boetstraffelijke zaken

110 Relazen van dagvaarding in boetstraffelijke zaken, uitgebracht door de bode van Zuid-Holland,
1796 3 stukken

70 Rol van boetstraffelijke zaken,
1574-1581 1 band
Bevat ook:
– rol van criminele zaken, 1574-1581;
– register van vonnissen in criminele zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in criminele zaken, 1575-1580;
– register van vonnissen in boetstraffelijke zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in boetstraffelijke zaken, 1575-1580.

111-115 Rol van boetstraffelijke zaken, 1721-1770 met register van vonnissen in boetstraffelijke zaken,
1721-1770 5 delen
111 1721 november 10 - 1724 september 11
112 1724 september 18 - 1727 december 22
113 1728 januari 5 - 1736 juni 25
114 1736 juli 2 - 1753 april 2
115 1753 mei 18 - 1770 maart 26

116 Conclusies van eis in boetstraffelijke zaken. Afschriften en concepten.
1769 4 stukken
Twee akten in concept geschreven op één stuk.

117 Akte van getuigenverklaring in een boetstraffelijke zaak,
1769 augustus 27 1 stuk

70 Register van vonnissen in boetstraffelijke zaken, 1574-1581; met register van akten van getuigenverklaringen in boetstraffelijke zaken, 1575-1580.
1574-1581 1 band
Bevat ook:
– rol van criminele zaken, 1574-1581;
– register van vonnissen in criminele zaken, 1574-1581, met register van akten van getuigenverklaringen in criminele zaken, 1575-1580;
– rol van boetstraffelijke zaken, 1574-1581.

A.2.2.1.2 Civiele zaken**A.2.2.1.2.1 contentieuze zaken****A.2.2.1.2.1.1 rolzaken****A.2.2.1.2.1.1.1 procedure**

- 118** Relas van dagvaarding in een civiele zaak, uitgebracht door de bode van Zuid-Holland,
1798 juni 10 1 stuk
- 119-120** Registers van akten van procuratie ad lites,
1678-1793 2 delen
- 119** 1678 april 4 - 1752 februari 19
Dit register heeft het opschrift 'Constitutie Boeck'.
- 120** 1751 juni 26 - 1793 januari 19
In de periode 1773 - 1783 zijn geen procureurstellingen opgetekend.
- 121** Rekest van Arien Meeusen aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om toewijzing van een procurator ad lites voor zijn innocente nicht, z.j. Met gunstige beschikking,
1682 november 30 1 stuk
- 122** Akten van procureurstelling,
1784-1786, 1792 en 1796 1 omslag
- 123** Rekesten aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om rechtsingang, z.j.; met de daarop gegeven beschikkingen. Deels met bijlagen.
1717 en 1797 1 katern en 2 stukken
- 124** Missive van de schepenen van Dubbeldam aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland in antwoord op een missive ten geleide van het rekest van Elisabeth de Visser om mandement van evocatie van een proces voor de rechtbank van Dubbeldam en de beschikking van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland daarop,
1805 oktober 15 1 stuk
- 125** Rol van civiele zaken, 1596; met register van vonnissen in civiele zaken, 1596
Bewerkt in Collectie Nadere Toegangen nr. 51.
tevens register van:
- akten van appèl, 1596;
 - akten van getuigenverklaring, 1599;
 - akten van schuldbekentenis, 1596-1599;
 - akten van ontvangst, 1597;
 - akten van willige condemnatie, 1597;
 - akten van indemniteit, 1596-1597;
 - akten van diverse overeenkomsten, 1597-1599;
 - en diverse rekeningen, 1597-1599, 1 deel
1. De eerste folio's ontbreken.
2. Zie voor de overige rollen in civiele zaken de inv.nrs. 124-192.
- 126-193** Rol van civiele zaken, 1599-1811; met register van vonnissen in civiele zaken,
1599-1811 66 delen en 2 katernen
1. De volgende perioden ontbreken:

- 26 februari 1599 - 8 september 1599
- 2 augustus 1600 - 17 mei 1606
- 3 december 1608 - deel 1609
- 1610-17 juli 1614
- 19 december 1618 - 5 juni 1619
- 17 september 1646 - 14 januari 1647
- 22 mei 1656 - 4 juni 1657
- 22 december 1684 - 5 maart 1685
- 17 december 1696 - 2 februari 1697
- 20 december 1734 - 21 januari 1743

2. De rechtszittingen vonden aanvankelijk op woensdag (en slechts in een zeer sporadisch geval op vrijdag) plaats, vanaf 1661 op maandag en vrijdag. Na 1726 doorgaans op maandag.

- 126** 1599 september 8 - 1600 augustus 2; met akten van schuldbekentenis, 1599-1600 en een akte van borgtocht, 1600.
- 127** 1606 mei 17 - 1608 december 17; met akten van schuldbekentenis, 1606-1608; akte van getuigenverklaring, 1607; akte van ontvangst, 1608; en een akte van willige condempnatie, 1608.
- 128** 1609; met drie akten van schuldbekentenis, 1610., 1 katern
Het betreft hier het restant van een rol. Exacte datering is niet mogelijk.
- 129** 1614 juli 16 - 1614 december 10, 1 katern
Het betreft hier het restant van een rol.
- 130** 1615 januari 7 - 1616 december 25
- 131** 1617 januari 1 - 1618 december 19
- 132** 1619 juni 5 - 1620 december 23
Niet raadpleegbaar
- 133** 1621 januari 13 - 1622 december 25
Optekening van een rechtszitting d.d. 13 januari 1621 is zwaar beschadigd.
- 134** 1625 januari 15 - 1626 december 23
- 135** 1627 januari 13 - 1628 december 20
Niet raadpleegbaar
- 136** 1629 januari 10 - 1630 december 23
- 137** 1631 januari 20 - 1632 november 1
- 138** 1633 januari 10 - 1634 december 29
Niet raadpleegbaar
- 139** 1635 januari 8 - 1636 december 15
- 140** 1637 januari 12 - 1639 juli 4
- 141** 1639 juli 15 - 1643 april 20
- 142** 1643 mei 18 - 1646 september 17
- 143** 1647 januari 14 - 1650 februari 7
- 144** 1650 januari 17 - 1651 december 18
- 145** 1652 januari 15 - 1654 januari 12
- 146** 1654 januari 12 - 1656 mei 22
- 147** 1657 juni 4 - 1658 september 23
- 148** 1658 september 30 - 1659 augustus 4
- 149** 1659 september 8 - 1660 november 1
- 150** 1660 november 8 - 1661 september 5
- 151** 1661 september 12 - 1662 juli 14
- 152** 1662 juli 17 - 1663 september 17
- 153** 1663 september 24 - 1664 april 18
- 154** 1664 mei 19 - 1665 juli 3
- 155** 1665 juli 6 - 1666 september 27
- 156** 1666 oktober 4 - 1667 december 23
- 157** 1668 januari 9 - 1669 juni 17
- 158** 1669 juni 24 - 1670 december 22
- 159** 1671 januari 19 - december 21
- 160** 1672 januari 18 - 1673 december 11
- 161** 1674 januari 8 - 1675 januari 11

162	1675 januari 7 - december 23
163	1676 januari 13 - december 7
164	1677 januari 11 - december 20
165	1678 januari 17 - 1679 september 22
166	1679 oktober 2 - 1681 maart (3)
167	1681 maart 3 - 1683 januari 4
168	1683 januari 4 - 1684 december 22
169	1685 maart 5 - 1686 december 23
170	1687 februari 10 - 1688 december 24
171	1689 januari 10 - 1690 december 22
172	1691 maart 12 - 1693 januari 5
173	1693 januari 5 - 1694 december 24
174	1695 januari 10 - 1696 december 17
175	1697 februari 2 - 1699 september 4
176	1699 september 7 - 1700 december 27
177	1701 januari 17 - 1702 december 18
178	1703 januari 5 - 1704 juni 9
179	1704 juni 16 - 1706 maart 29
180	1706 april 2 - 1708 juni 8
181	1708 juni 11 - 1710 april 14
182	1710 mei 19 - 1712 februari 29
183	1712 maart 7 - 1713 december 18
184	1714 januari 8 - 1717 januari 4
185	1717 januari 11 - 1718 december 19
186	1719 januari 9 - 1721 april 11
187	1721 mei 19 - 1723 oktober 4
188	1723 oktober 11 - 1725 december 24
189	1726 januari 7 - 1729 december 19
190	1730 januari 9 - 1734 december 20
191	1743 januari 21 - 1769 december 29
192	1770 januari 8 - 1796 december 5
193	1797 februari 20 - 1811 februari 22

- 194** Stukken betreffende een proces, gevoerd voor de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland tussen Jan Andrieszoon van Waspik, aanvanger, en de schout en burgemeesters van Waspik, contra-aanvanger, over het betalen van de omslag; stukken afkomstig van de gedaagde, 1586 en z.j. 3 stukken
De stukken zijn gemerkt A, B en C.

A.2.2.1.2.1.1.2 financiële afwikkeling

Zie voor andere bescheiden betreffende de financiële afwikkeling de inv.nrs. 1 en 2.

- 195** Declaratie van kosten inzake een proces, gevoerd voor de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland tussen Jan Andrieszoon van Waspik, aanvanger, en de schout en burgemeesters van Waspik, contra-aanvanger, betreffende het betalen van de omslag; stuk afkomstig van de eiser, [eind 16e eeuw] 1 stuk
- 196** Register van overeenkomsten betreffende de volgorde van de preferentie van schuldeisers, 1678-1732 1 deel
In de jaren 1680-1687, 1689-1692, 1696-1697, 1703-1705, 1707, 1709-1710, 1714, 1718-1720, 1722, 1724, 1728 en 1731 vonden geen optekeningen plaats.

- 197** Kwitantie voor de ontvangst van een som gelds uit de consignatiekas van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland, met akte van borgtocht voor de restitutie, 1732 maart 21, met een dergelijke kwitantie voor de ontvangst van een som gelds, 1732 augustus 4 1 stuk

A.2.2.1.2 Commissoriale en communicatoire procedure

- 198-200** 'Verbaelen', 'Verbaaiboeck', registers van processenverbaal van zaken voor commissarissen, 1678-1809; met registers van procesbescheiden in cas communicatoir, 1678-1809 3 delen
1. Bij commissoriale processen worden eenvoudige en spoed eisende zaken bij rekest aanhangig gemaakt en mondeling en kort afgedaan.
 2. Bij communicatoire processen wordt het proces volledig schriftelijk gevoerd.
 3. De serie is niet geheel chronologisch.
 4. Commissoriale en communicatoire procedures bij civiele rechtszittingen zijn in de Hollandse rechtspraak een vrij zeldzaam verschijnsel.
 5. In de perioden 1703, 1707, 1746, 1751, 1758, 1767-1768, 1774-1775, 1779, 1791-1792, 1794-1795, 1797-1798, 1800, 1803-1804 en 1806-1808 vonden geen optekeningen plaats.
- 198** 1678 januari 31 - 1706 november 22
- 199** 1708 maart 23 - 1748 juli 29
- 200** 1748 november 4 - 1809 september 15

A.2.2.1.2.2 volontaire zaken

- 201-202** Registers van akten van willige condemnatie, 1784-1810 2 delen
- 201** 1784 februari 2 - 1807 juni 20
- 202** 1808 juli 1 - 1810 mei 1

A.2.2.2 BESTUUR

A.2.2.2.1 Regelgeving

- 203** Ordonnantie van de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland op het jagen in Zuid-Holland, 1722 juni 12 1 stuk
- Gedrukt.

A.2.2.2.2 Openbare orde

- 204** Bevelschrift van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland aan de baljuw van Zuid-Holland, dijkgraaf, heemraden en de kapiteins in de schans van de Alblasserwaard om de graafwerkzaamheden van arbeiders werkende aan een dijk bij een stuk grond van mr. Cornelis van Beveren te doen stoppen, 1629 mei 21 1 stuk
- 205** Uittreksel uit het register van besluiten van het Uitvoerend Bewind van de Bataafse Republiek betreffende de tijdelijke machtiging aan de baljuw van Zuid-Holland en de drossaard van Loon op Zand om verdachte personen in het belang van de algemene veiligheid te arresteren en, indien schuldig bevonden, te veroordelen en met opdracht hiervan rapport uit te brengen aan de agent van justitie. Authentiek afschrift. 1798 april 18 1 stuk

- 206** Missive van de municipaliteiten van Ouderkerk en Krimpen aan den IJssel aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om de kosten te taxeren, verbonden aan de teruggave van de geweren, die de commissarissen van de Oranje-sociëteit in 1787 op gewelddadige wijze hadden afgenomen van de patriotten,
1798 juli 26 1 stuk
- 207** Uittreksel uit de notulen van het Departementaal Bestuur van Schelde en Maas betreffende maatregelen tot bevordering van de waakzaamheid voor de activiteiten van de Oranjepartij, 1799 juli 16. Authentiek afschrift. Met opdracht van de municipaliteit van Dordrecht om dit stuk ter hand te stellen aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland,
1799 juli 25 1 stuk
- 208** Uittreksel uit de notulen van het Departementaal Bestuur van Schelde en Maas betreffende het verzoek om Pantaleon Duesen, beschuldigd van struikroverij en moord, te doen arresteren en de agent bij het departement van inwendige politie daarvan in kennis te stellen, 1799 september 17. Authentiek afschrift. Met opdracht van de municipaliteit van Dordrecht om dit stuk ter hand te stellen aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland,
1799 september 25 1 stuk
- 209** Uittreksel uit de notulen van het Departementaal Bestuur van Schelde en Maas betreffende maatregelen ter voorkoming van verdere verspreiding van een besmettelijke ziekte onder het rundvee, 1799 december 6. Authentiek afschrift. Met opdracht van de municipaliteit van Dordrecht om dit stuk ter hand te stellen aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland,
1799 december 12 1 stuk
- 210** Stukken betreffende het doen afhalen van twee door de baljuw van Zuid-Holland gevangen genomen recruten door een sergeant van het derde bataljon van de 60e halve brigade in garnizoen te Rotterdam,
1799 2 stukken
Zowel in het Frans als in het Nederlands.
- 211** Uittreksel uit de notulen van het Departementaal Bestuur van Schelde en Maas betreffende maatregelen tegen de ongelijke wijze van inning van boeten, opgelegd wegens het niet op tijd verschijnen bij de inschrijving voor de burgerbewapening ten plattelande, 1800 juni 25. Authentiek afschrift. Met opdracht van de municipaliteit van Dordrecht om dit stuk ter hand te stellen aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland,
1800 juli 16 1 stuk
- 212** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende een aanschrijving aan de baljuw van Zuid-Holland om zorg te dragen voor een ongestoorde godsdienstuitoefening, Authentiek afschrift.
1803 februari 23 1 stuk

A.2.2.2.3 Advisering inzake het verlenen van amnestie, gratie en strafvermindering

- 229** Register van stukken betreffende procedures inzake de verlening van abolitie, 1796-1797 1 deel
Het betreft de volgende stukken:
– rekest om abolitie aan het Provinciaal Bestuur van Holland, z.j.

- beschikking waarbij dit rekest wordt doorgezonden aan het Hof van Holland en Zeeland om advies, 1796
- beschikking waarbij dit rekest vervolgens wordt doorgezonden aan de baljuw van Zuid-Holland, 1796
- beschikking op een rekest om abolitie waarbij de procureur-generaal, advocaat-fiscaal en baljuw van Zuid-Holland worden gedagvaard om te compareren of een gemachtigde te zenden, 1797
- relaas van dagvaarding de van baljuw van Zuid-Holland, 1797
- beschikking waarbij de zaak wordt doorgestuurd naar het Hof van Holland om consideratie en advies, 1797
- rekest om abolitie aan het Provinciaal Bestuur van Holland, z.j.

- 213** Missive van de Kamer Judicieel van Dordrecht en de Merwede aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met het verzoek om aan de gedetineerde Gijsbert Baal wegens het verschaffen van inlichtingen vermindering van straf te verlenen, 1799 maart 2 1 stuk
- 214** Rekesten aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om amnestie, z.j., met de daarop gegeven beschikkingen, 1801 maart 30 3 stukken
- 215** Stukken betreffende het verzoek om abolitie van de Amerikaanse kapitein Reeves Spalding. Origineel en authentiek afschrift. 1802 2 stukken
- 216** Uittreksel uit het register van besluiten van het Departementaal Bestuur van Holland betreffende een bij Koninklijk Besluit vastgesteld reglement inzake verzoeken om gratie. Afschrift. 1807 februari 26 1 stuk
Gedrukt.
- 217** Missive van de minister van justitie en politie van de koning van Holland aan het Hof van Justitie over het voormalig departement van Holland met mededeling aan de regenten van de tuchthuizen dat het verboden is om aan de gedetineerden verkorting van straftijd te verlenen. Afschrift. 1808 januari 13 1 stuk
Gedrukt.
- 218** Stukken betreffende het verzoek om gratie van de doodstraf door Cornelis van de Wall. Originelen en afschriften. 1809 3 stukken
- 219** Nota's van de baljuw aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland met consideratie en advies inzake rekesten om strafvermindering en gratieverlening, 1809 3 stukken
Het betreft de volgende gedetineerden:
 - Willem Truijffel
 - Jean Francois Desjardins
 - Cornelis van de Wall
- 220** Uittreksel uit het verbaal van het Ministerie van Justitie en Politie betreffende de weigering van gratie van de doodstraf, opgelegd aan Cornelis van de Wall. Afschrift. Met begeleidend schrijven. 1809 mei 1 2 stukken
- 221** Besluiten van de koning tot vermindering van nog resterende tijd van de gevangenisstraf van Francois Desjardins en Willem Tru(ij)ffel, 1809 mei 28.

Afschriften. Met begeleidend schrijven,
1809 juni 3 4 stukken

222 Uittreksel uit het verbaal van het Ministerie van Justitie en Politie betreffende afwijzing van het verzoek om rappel van bannissement voor Jean Francois Desjardins. Afschrift. Met begeleidend schrijven.
1809 december 14 2 stukken.
Gedrukt.

223 Besluit van de koning tot het verlenen van kwijtschelding of gedeeltelijke vermindering van straf aan enige gedetineerden, 1810 maart 30. Afschrift. Met begeleidend schrijven,
1810 april 17 2 stukken
Gedrukt.
Het betreft de volgende gedetineerden:
– Hendrik Laurens
– Jan Schoenmakers
– Steintje Burgheim
– Leendert Joh. Heessel

224 Staat van gegevens van gedetineerden opgemaakt teneinde te kunnen beoordelen of zij voor strafvermindering in aanmerking komen,
z.j 1 stuk

A.2.2.2.4 Verhouding tot hoger gezag

225 Uittreksel uit het register van resoluties van het Administratief Bestuur van het voormalig gewest Holland betreffende het in handen stellen van de missive van de agenten tot de reorganisatie van de municipaliteiten in het district van Rotte en IJssel over de reorganisatie van de municipaliteit van Ouderkerk aan de IJssel aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om spoedig bericht, met last om gedurende de besluitvorming niets in deze zaak te ondernemen. Authentiek afschrift.
1798 april 5 1 stuk

A.2.2.2.5 Fiscale zaken

226 Rekest van bestuur en inwoners van Raamsdonk aan de Hoge Vierschaar van Zuid-Holland om een einde te maken aan de praktijk van rijke en machtige naburen van Raamsdonk om huizen te kopen en te huren in de naastgelegen dorpen om zodoende aan het nabuurschap en de omslag op huis, erf en morgentalen te ontkomen, met de daarop gegeven gunstige beschikking, 1581 juli 12. Authentiek afschrift, Met afschrift, 18e eeuw.
1584 december 5 1 stuk

A.3 STUKKEN WAARVAN HET VERBAND MET HET ARCHIEF NIET DUIDELIJK IS

227 Rekest van Herman Berkhout, burgemeester en raad van Hoorn aan de Staten van Holland met het verzoek om negen rooms-katholieke kerken op het platteland binnen de jurisdictie van Hoorn te gelasten de recognitiegelden over de afgelopen jaren aan hem te betalen. Afschrift.
circa 1751 1 stuk

228 Uittreksel uit het register van resoluties van de Staten van Holland betreffende de machtiging van mr. Jacob Deutz, baljuw van Kennemerland, om de rooms-katholieke kerken te Uitgeest, Akersloot, Heiloo en Castricum te sluiten, totdat zij

de verschuldigde recognitiegelden hebben betaald,
1753 september 28

1 stuk

B ARCHIEF VAN DE BALJUW VAN ZUID-HOLLAND, 1720-1807**B.1 BELASTINGZAKEN****B.1.1 RECHTSVORDERING IN ZAKEN BETREFFENDE DE GEMENE LANDSMIDDELEN**

- 229** Register van mandement van dagvaarding, 1796 november 19; relaas van dagvaarding, 1796 november 19; met rol van een zaak over de gemene landsmiddelen met conclusie van eis, 1796 november 22.
1796 november 19 - 22 1 deel
- 230** Stukken betreffende de zaak van de baljuw van Zuid-Holland tegen Leendert Bijl wegens een poging om aan boord van zijn schuit een vaatje jenever langs de gaarder van Ouderkerk aan de IJssel te smokkelen, Concept.
[circa 1800] 1 stuk
- 231-232** Rol van zaken over de gemene landsmiddelen, 1750-1769; met register van vonnissen in zaken betreffende de gemene landsmiddelen, 1750-1768 2 delen
- 231** 1750 april 14 - 1753 maart 13
232 1753 juli 10 - 1769 juni 1
In de jaren 1761-1763 zijn geen zaken geregistreerd.
- 233** Akten van getuigenverklaring in zaken betreffende de gemene landsmiddelen, 1769; met akte van recollement bij het oudste stuk, 1769 2 stukken
- 234** Uittreksel uit een decreet van de koning van Holland betreffende het behulpzaam zijn van andere rechterlijke instanties aan de rechter in zaken van gemene landsmiddelen, in het doen van onderzoeken en huiszoekingen, 1807 oktober 8. Afschrift. Met begeleidend schrijven, 1807 oktober 19 2 stukken
Gedrukt.

B.1.2 INNING VAN EN TOEZICHT OP DE COLLATERALE SUCCESSIE

- 235** Bevelschrift van de schout en het gerecht van Waspik aan de erfgenamen van de innocente Peeter Matthijs Otgens om de twintigste penning van de erfenis ter secretarie te voldoen, 1673 november 22; met opdracht tot vervaardiging van afschriften aan de schoolmeester, z.j 1 stuk
- 236** Stukken betreffende de inning door de baljuw van Zuid-Holland van de collaterale successie van de rooms-katholieke onroerende goederen in Waspik en Dussen. Originelen, afschriften, concepten en klad. 1737-1738 en 1742-1752 1 omslag
Deels gedrukt.

B.2 TOEZICHT OP ROOMS-KATHOLIEKE GODSDIENSTZAKEN

- 237** Uittreksel uit de resoluties van de Staten van Holland betreffende het bevel, ten verzoek van de Staten-Generaal, aan de magistraten van de steden en de officieren van de dorpen om de Jezuiten binnen hun ressort voor 1 juli uit het land te doen

- vertrekken. Afschrift.
1720 mei 25
Gedrukt. 1 stuk
- 238** Missive van de Staten van Holland aan een niet nader genoemd college met het bevel om de plakaten en besluiten tot uitzetting van Jezüieten strikt uit te voeren en daarover te rapporteren aan de Staten,
1721 november 28
Gedrukt. 1 stuk
- 239** Stukken betreffende de opgaven die de baljuw van Zuid-Holland moet doen van de namen en andere personalia van priesters en kapelaans in Dussen en Waspik met vermelding of zij de vereiste eed hebben afgelegd. Originelen en concepten.
1725-1730
Gedrukt. 4 stukken
- 240** Stukken betreffende de benoeming van en waarneming voor pastoors en kapelaans in de rooms-katholieke kerken van Waspik, Raamsdonk en Dussen. Originelen, afschriften, concepten en klad.
1730-1763 1 omslag
- 241** Akte van admisie, verleend door de stad Dordrecht, aan Johannes Pruijm als rooms-katholiek priester. Afschrift.
1730 oktober 20 1 stuk
- 242** Uittreksel uit de resoluties van de Staten van Holland betreffende maatregelen tegen de verbreiding van de rooms-katholieke kerk en in het bijzonder tegen het weren van Jezüieten en orde-priesters. Authentiek afschrift. Met begeleidend schrijven.
1732 april 30
Gedrukt. 2 stukken
- 243** Missive van het Hof van Holland aan een niet nader genoemd college met opdracht om een lijst toe te zenden van personalia van binnen het ressort van het college geadmitteerde priesters met vermelding of zij de vereiste eed hebben afgelegd,
1732 september 19 1 stuk
- 244** Stukken betreffende de toestemming aan rooms-katholieke priesters om de sacramenten te bedienen buiten hun parochie aan bedlegerigen. Originelen, concepten en afschriften.
1732-1764
Een stuk is gedrukt. 1 omslag
- 245** Uittreksel uit het register van resoluties van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland betreffende het vervangen van rooms-katholieke ambtenaren door gereformeerde. Authentiek afschrift.
1733 juni 9
Gedrukt. 1 stuk
- 246** Stukken betreffende de verbouwing van de rooms-katholieke kerk in Waspik. Originelen, afschriften en concepten.
1738-1739 1 omslag
- 247** Akte waarbij Guill. Verbraecken afstand doet van zijn pastoraat van Waspik en Raamsdonk,

	1754 november 18	1 stuk
248	Stukken betreffende een nieuw te bouwen rooms-katholieke kerk in Dussen. Originelen, afschriften en concepten. 1759-1760	1 omslag
249	Akte waarbij drie chirurgijns verklaren dat Henricus Coolen, rooms-katholiek pastoor in Dussen, lichamelijk niet meer in staat is zijn functie uit te oefenen, 1760 mei 16	1 stuk

BIJLAGEN

CONCORDANS

De oude nummers verwijzen naar de plaatsingslijst van het oud-rechterlijk archief van Zuid-Holland. De met één asterisk (*) aangeduide nummers zijn afkomstig uit de collectie Cort van der Linden, overgedragen in 1981 door de Tweede Afdeling van het Algemeen Rijksarchief aan het Rijksarchief in Zuid-Holland. De met twee asterisken (**) aangeduide nummers komen uit de Handschriftenverzameling, die bij het Rijksarchief in Zuid-Holland is aangelegd.

De nieuwe nummers verwijzen naar deze inventaris.

Oud nummer	Nieuw nummer
1	125
2	126
3	127
4	129
5	130
6	131
7	132
8	133
9	134
10	135
11	136
12	137
13	138
14	139
15	140
16	141
17	142
18	143
19	144
20	145
21	146
22	147
23	148
24	149
25	150
26	151
27	152

Oud nummer	Nieuw nummer
28	153
29	154
30	155
31	156
32	157
33	158
34	159
35	160
36	161
37	162
38	163
39	164
40	165
41	166
42	167
43	168
44	169
45	170
46	171
47	172
48	173
49	174
50	175
51	176
52	177
53	178
54	179
55	180
56	181
57	182
58	183
59	184
60	185
61	186
62	187
63	188

Oud nummer	Nieuw nummer
64	189
65	190
66	114
67	191
68	192
69	69, 118, 193
70	9
71	10
72	11, 123
73	12
74	13
75	14
76	15
77	16
78	17
79	91
80	92
81	93
82	94
83	95
84	96
85	97
86	98
87	99
88	100
89	101
90	102
91	103
92	104
93	105
94	1
95	2, 53
96	3
97	4
98	5
99	6

Oud nummer	Nieuw nummer
100	7
101	198
102	199
103	200
104	196
105	119
106	120
107	122
108	201
109	202
110	8, 18-58, 61-63, 65-68, 86-90, 108-109, 123-124, 205-225, 234
111	111
112	112
113	113
114	71
115	72
116	73
117	74
118	110, 118, 132
119	75, 106-107
120	76
121	77
122	78
123	79
124	80
125	81
126	83
127	84
128	85
129	82
130	oud RA Giessen-Nieuwkerk
131	231
132	110, 116-117, 121, 230, 232-233
133	70
134	229

Oud nummer	Nieuw nummer
135	59-60
1138**	36
1193**	203
1193**	204
*	64, 194-195, 226-228, 235-249

VERKLARING VAN ENKELE IN DE INVENTARISSEN VOORKOMENDE JURIDISCHE TERMEN

abolitie	tenietdoening van strafbare feiten en zo nodig van de daarom ingestelde vervolgingen; het feit met zijn gevolgen wordt geacht nimmer te hebben plaatsgehad (in tegenstelling tot amnestie) ¹⁰⁰
admissie	toelating
akte van admissie	akte waarbij iemand de uitoefening van een beroep of functie wordt toegestaan
akte van non-prejuditie	akte waarbij alle rechten worden voorbehouden
amnestie	algemene kwijtschelding van straf
appel(latie)	hoger beroep
bannissement	verbanning
commissoriaal proces	proces waarbij eenvoudige en spoedeisende zaken bij rekest aanhangig worden gemaakt en kort worden afgedaan
communicatoir proces	proces waarbij geheel schriftelijk geprocedeerd wordt
competentie	bevoegdheid (van het gerecht)
conclusie van eis	schriftuur bevattende de beweringen en eis van de dagvaardende partij
dagvaarding ter interimemente	dagvaarding tot verschijning op een zitting, waarop door de rechter een akte wordt bekrachtigd
dictum	de eigenlijke beschikking (dispositie) van het gerecht
dingtalen	de uiteenzetting van een zaak door of namens partijen in een proces
dispositie	beschikking
exceptie declinatoire	reden waarom de zaak niet voor deze rechter vervolgd mag worden
extra-ordinaris rechtsdag	buitengewone rechtsdag, dat wil zeggen buiten de gebruikelijke rechtsdagen vallend
geëxtendeerd vonnis	uitgewerkt vonnis, met conclusie van eis en eventuele andere voorstukken (in tegenstelling tot het dictum: alleen de uitspraak)
gratie	gehele of gedeeltelijke kwijtschelding van straf

¹⁰⁰ Ontleend aan M. van Hattum en H. Rooseboom, Glossarium van oude Nederlandse rechtstermen (Amsterdam, 1977).

indemniteit	schadeloosstelling
kosten en misen van justitie	gerechtskosten en verschotten (hetgeen de baljuw ten behoeve van de rechtspraak heeft besteed)
letteren requisitoriaal	missive waarbij aan/van een ander gerecht verzocht/geëist wordt een onderzoek in te stellen of een vonnis ten uitvoer te leggen
mandement poenaal	bevelschrift voor de gedaagde, waarbij hem het plegen van enige daad onder strafbedreiging verboden wordt
mandement van (in cas d') appel	bevelschrift van het gerecht tot dagvaarding in verband met het ingestelde hoger beroep
mandement van dagvaarding	bevelschrift van het gerecht aan de deurwaarder om te dagvaarden
mandement van evocatie	bevelschrift om een geding over te brengen naar een ander gerecht
preferentie	het bevoorrecht zijn, de hoedanigheid van de bevoorrechting, van schulden (vorderingen) en schuldeisers
procuratie (ad lites)	volmacht volgens welke een procureur namens een cliënt optreedt (in een proces)
rappel	herroeping
recollement	een getuige opnieuw zijn verklaring voorlezen om te horen of hij bij zijn getuigenis blijft
relaas van dagvaarding	verklaring van de deurwaarder dat hij de dagvaarding heeft uitgebracht
resumptie	samenvatting
rol	<ol style="list-style-type: none">1. register van te behandelen zaken2. bepaalde manier van procederen
willige condemnatie	een uitspraak op vrijwillige basis op verzoek van partijen